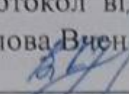

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет податкової справи обліку та аудиту
Кафедра аудиту, державного фінансового контролю та аналізу

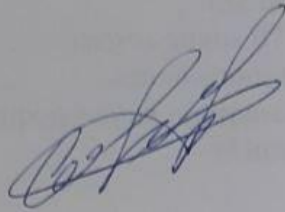
Затверджено
Вченою радою факультету
протокол від «12» лютого 2022 р. № 5
Голова Вченої ради факультету

В. Краєвський

Методичні рекомендації для організації самостійної роботи
з навчальної дисципліни «Аудит»
для підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
(денної та заочної форми навчання)
галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
освітньо-професійна програма «Облік, податковий аудит та бізнес-аналітика»,
«Податкове консультування»
Статус дисципліни: обов'язкова

Ірпінь 2022

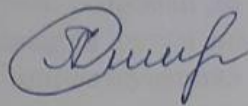
Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Аудит» складені на основі робочої програми навчальної дисципліни, затвердженої Науково-методичною радою Університету 2022р., протокол ___.

Укладач:

К. Салямон-Міхеєва, к.е.н., доцент,
доцент кафедри аудиту, державного
фінансового контролю та аналізу

Рецензенти:

О. Панасюк, к.е.н., доцент,
доцент кафедри аудиту, державного
фінансового контролю та аналізу

Розглянуто і схвалено кафедрою аудиту, державного фінансового контролю та аналізу,
протокол № 4 від "20" 10 2022 р.

В.о завідувача кафедри А. Лісовий, д.е.н., професор

РЕЦЕНЗІЯ

на методичні рекомендації для організації самостійної роботи
з навчальної дисципліни «Аудит»
для підготовки здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
(денної та заочної форми навчання)
галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
освітньо-професійна програма «Облік, податковий аудит та бізнес-аналітика»,
«Податкове консультування»

На методичні розробки до проведення самостійних занять з курсу «Аудит» для підготовки бакалаврів галузі знань 07 «Управління і адміністрування» спеціальності 071 «Облік і оподаткування».

Курс «Аудит» є складовою частиною циклу дисциплін, які формують майбутнього спеціаліста для роботи у фінансових та контролюючих органах.

Крім професійних знань і умінь виконувати певну роботу працівнику потрібні певні риси характеру і морально-етичні принципи. Тому практичні заняття з курсу «Аудит» крім навчальної мети – дати знання; мають і виховну мету – переконати студентів, що економічний, діловитий успіх і високі моральні принципи крокують поруч.

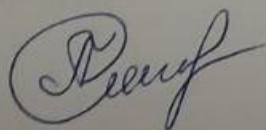
Вступаючи в ринкові відносини, підприємство повинно орієнтуватись на кінцевий результат своєї діяльності. За цих умов суттєво підвищується роль незалежного аудиту.

На основі якісного аудиту працівники економічних служб приймають науково обґрунтоване оптимальне управлінське рішення. Ігнорування результатів аудиту в управлінні виробництвом призводить до некомпетентного рішення назрілих проблем.

Саме тому методичні вказівки для виконання самостійної роботи розроблено з метою закріплення та поглиблення економічних знань студентів, придбання практичних навиків самостійного проведення аудиту фінансової звітності підприємства, вироблення вміння пов'язувати теоретичні питання з проблемами у роботі підприємств.

Рецензовані методичні вказівки для виконання практичних робіт студентів денної форми навчання можуть бути рекомендовані до використання у навчальному процесі.

Рецензент

О. Панасюк, к.е.н., доцент,
доцент кафедри аудиту, державного
фінансового контролю та аналізу

ЗМІСТ

	Стор.
Пояснювальна записка	4
Тематичний план	9
Тема 1. Предмет, мета і принципи аудиту	11
Тема 2. Організаційні і нормативно-правові основи аудиторської діяльності	22
Тема 3. Аудиторський процес і його стадії	32
Тема 4. Вивчення бізнесу клієнта і планування аудиторської перевірки.	41
Тема 5. Аудиторський ризик і методика його визначення	51
Тема 6. Організація аудиту в комп'ютерному середовищі	59
Тема 7. Особливості організація і методики проведення внутрішнього аудиту	64
Тема 8. Організація аудиторських послуг	72
Тема 9. Аудиторські докази і процедури їх отримання	75
Тема 10. Аудит установчих документів та облікової політики суб'єкта господарювання	81
Тема 11. Аудит необоротних активів.	87
Тема 12. Аудит запасів і витрат діяльності.	96
Тема 13. Аудит грошових коштів і дебіторської заборгованості.	102
Тема 14. Аудит капіталу і зобов'язань.	110
Тема 15. Аудит доходів і фінансових результатів.	115
Тема 16. Аудит дотримання трудового законодавства і розрахунків з оплати праці.	122
Тема 17. Аудит розрахунків із бюджетом.	127
Тема 18. Організація та методика аудиту фінансової звітності підприємства.	128
Тема 19. Організація і методика аудиту фінансового стану суб'єкта господарювання.	133
Тема 20. Робочі документи аудитора	137
Тема 21. Узагальнення результатів аудиторської перевірки і складання аудиторського висновку	140
Список літератури	150

Вступ

Актуальність питання щодо організації та методологічного забезпечення аудиту як складової господарського контролю, зумовлена його місцем у соціально – економічному житті суспільства. Багато підприємств не підлягають

державному контролю, проте користувачі інформації навіть при наявності певного рівня знань у сфері фінансового аналізу мають бути впевнені в достовірності показників фінансової звітності, правильності розрахунків з бюджетом, законності отримання та розподілу прибутку тощо.

Аудитор, відкрито підтверджує публічну звітність, виступає певним гарантом чесності відносин між основними учасниками господарської діяльності.

На сучасному етапі одним з основних шляхів вирішення проблем є правильна організація та розробка методики проведення аудиту підприємницької діяльності підприємств.

В Україні здійснюється планомірний курс на удосконалення бухгалтерського обліку, зростає роль фахівців бухгалтерської служби, тому потрібно постійно поліпшувати їхню підготовку.

Навчальна дисципліна „Аудит” входить до комплексу дисциплін, що формують знання бакалаврів з обліку і аудиту.

Мета вивчення дисципліни. „Аудит” сформувати систему знань у галузі створення аудиторської фірми, опанування загальнотеоретичних, методичних аспектів аудиторської діяльності, а також набуття певного досвіду проведення аудиторської перевірки та надання супутніх аудиту послуг на конкретному підприємстві згідно Міжнародних стандартів аудиту.

В умовах невизначеності та непередбачуваності тенденцій розвитку ринку використання аудиту для прийняття найбільш раціональних управлінських рішень є основною передумовою ефективної діяльності підприємств.

Тому основною метою методичних вказівок організації самостійної роботи студентів з курсу „Аудит” є допомогти студентам розібратися у питаннях аудиту; конкретизувати та закріпити теоретичні знання і виробити практичні навички проведення аудиторської перевірки згідно Міжнародних стандартів аудиту оцінки фінансової стійкості ділових партнерів, що є однією з важливих умов підприємництва в умовах ринку.

Методичні вказівки складені відповідно до програми курсу, затвердженої в 2016 році. Вони охоплюють як стандартні питання програми з курсу “Аудит”, так і принципово нові, продиктовані змінами у господарському середовищі. При виконанні самостійної роботи до кожної теми вказується деталізований перелік питань, що розкривають дану тему. Для кращого засвоєння тем наводяться ключові слова і терміни, вказуються питання для самоперевірки, тести для самоконтролю, завдання для самостійної роботи, критерії оцінювання самостійної роботи та перелік основної і додаткової літератури.

Структура навчальної дисципліни.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин	
	денна форма	

	усього	л	сем.	ін-к.р.	с.р.
1	2	3	4	5	6
Змістовний модуль 1. Теоретико-методологічні засади аудиторської діяльності.					
Тема 1. Сутність аудиту, його мета і завдання.	9	2	2	1	4
Тема 2. Нормативні основи організації аудиторської практики в Україні.	9	2	2	-	5
Тема 3. Контрольно-аудиторський процес.	9	2	2	-	5
Тема 4. Вивчення бізнесу клієнта і планування аудиторської перевірки.	9	2	2	-	5
Тема 5. Аудиторський ризик і методика його визначення.	8	2	1	-	5
Тема 6. Організація аудиту в комп'ютерному середовищі.	8	1	1	-	6
Тема 7. Місце внутрішнього аудиту в системі незалежного контролю	8	2	1	-	5
Разом за змістовим модулем 1	60	13	11	1	35
Форма контролю: модульна контрольна робота (за рахунок семінарського заняття – 40хв.)					
Змістовний модуль 2. Загальна технологія аудиту					
Тема 8. Аудиторські докази і процедури їх отримання	9	2	2	-	5
Тема 9. Робочі документи аудитора.	9	2	2	-	5
Тема 10. Контроль якості аудиторських послуг.	8	2	2	-	4
Тема 11. Вибіркова перевірка в аудиті.	9	1	1	-	7
Тема 12. Аудит фінансового стану підприємства.	8	2	1	-	6
Тема 13. Організація та методика аудиту фінансової звітності підприємства	8	2	1	-	5
Тема 14. Узагальнення результатів аудиторської перевірки	9	2	2	1	5
Разом за змістовим модулем 2	60	13	11	1	35
Форма контролю: модульна контрольна робота (за рахунок семінарського заняття – 40хв.)					
Форма підсумкового контролю – іспит					
Усього годин	120	26	22	2	70

«Аудит»

Самостійна робота дисципліни «Аудит»

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Сутність аудиту, його мета і завдання.	4

2.	Нормативні основи організації аудиторської практики в Україні.	5
3.	Контрольно-аудиторський процес.	5
4.	Вивчення бізнесу клієнта і планування аудиторської перевірки.	5
5.	Аудиторський ризик і методика його визначення.	5
6.	Організація аудиту в комп'ютерному середовищі.	6
7.	Місце внутрішнього аудиту в системі незалежного контролю	5
8.	Аудиторські докази і процедури їх отримання	5
9.	Робочі документи аудитора	5
10.	Контроль якості аудиторських послуг.	4
11.	Вибіркова перевірка в аудиті.	7
12.	Аудит фінансового стану підприємства.	6
13.	Організація та методика аудиту фінансової звітності підприємства	5
14.	Узагальнення результатів аудиторської перевірки	5
	Разом	70

Змістовний модуль 1. Теоретико-методологічні засади аудиторської діяльності.

Тема 1. Сутність аудиту, його мета і завдання.

Перелік питань, що розкривають дану тему:

1. Історичні аспекти розвитку аудиту в Україні та за кордоном. Аудит, його сутність та функції.
2. Предмет і об'єкти аудиторського контролю. Класифікація видів фінансового контролю та аудиту.
3. Відмінність аудиту від ревізії фінансово-господарської діяльності підприємства. Податковий і незалежний аудит. Внутрішній і зовнішній аудит
4. Головні завдання аудиту: захист інтересів власника, сприяння підвищенню ефективності діяльності підприємства, укріплення довіри до суб'єктів підприємницької діяльності.
5. Принципи аудиту. Чесність і об'єктивність. Незалежність і професійна поведінка. Компетентність і належна ретельність. Конфіденційність і дотримання технічних норм. **Ключові слова та терміни:**

Аудит — це перевірка публічної бухгалтерської звітності, обліку, первинних документів та іншої інформації щодо фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання з метою визначення достовірності їх звітності, обліку, його повноти і відповідності чинному законодавству та встановленим нормативам».

МСА 200 «Мета та загальні принципи аудиторської перевірки фінансових звітів» мету аудиту вбачає «... в наданні аудитору можливості висловити свою думку стосовно того, чи відповідають підготовлені фінансові звіти в усіх суттєвих аспектах концептуальній основі фінансової звітності».

Вважається, що аудит як вид професійної діяльності виник в Англії. Одними з найдавніших англійських облікових документів, які дійшли до наших часів, є згадки про аудит в архіві Казначейства Англії і Шотландії 1130р. Також є дані про існування аудиту в 1299р. та до 1324р., коли королівським указом були призначені аудитори в графствах Оксфорд, Беркшир, Південний Емптон, Уїлтс, Самсет і Дорсет. У XVI ст. правовий контроль облікових книг був офіційно введений у багатьох країнах світу. Для позначення особи, яка здійснювала перевірку облікових записів, в Англії вже використовувався термін «аудитор».

Теорія потенційного чи існуючого інвестора полягає в тому, що кожен інвестор компанії навіть при наявності необхідного рівня знань у сфері фінансового аналізу не впевнений у достовірності показників фінансової звітності, не обізнаний із системою бухгалтерського обліку, результатом якої є дані показники. Отже, підтверджуючи публічну звітність аудитор виступає певним гарантом порядності відносин між основним учасниками господарської діяльності.

Теорія агентів (або управляючих) пояснює потребу в аудиті, посиляючись на історичні факти незалежної перевірки звітів управляючих на замовлення землевласників. Отримуючи аудиторське підтвердження результатів своєї діяльності, представлених у вигляді фінансової звітності управляючі посилюють довіру до неї власників, чим покращують власне становище.

Теорія мотивації, погоджуючись з перерахованими вище доказами, враховує суто психологічні моменти. Це знижує можливість помилок, шахрайства, а отже, сприяє забезпеченню інтересів користувачів цієї звітності.

До **предмету аудиту** слід відносити процеси і явища, які відображені документально і пов'язані з господарською діяльністю підприємств, при цьому межі аудиторського дослідження визначаються його метою.

Об'єктами аудиту є здійснювані господарські процеси, які в сукупності становлять господарську діяльність суб'єкта, що перевіряється. Об'єкти аудиту досить багатогранні, тому дати їх вичерпний перелік

неможливо. Сукупним об'єктом аудиту можна назвати документально зафіксовану інформацію про наявність і рух засобів підприємства та джерела їх формування.

Суб'єктами аудиту виступають фізичні особи та їх організації (аудиторські фірми), діяльність котрих направлена на здійснення незалежного контролю та оцінки свідчень про економічні дії і події з метою встановлення ступеня відповідності цих тверджень встановленим критеріям, надання результатів перевірки зацікавленим користувачам.

Зовнішній – переважно проводиться аудиторською фірмою за договором із підприємством – замовником про виконання незалежної експертизи господарської – фінансової діяльності й розробку пропозицій щодо фінансової стратегії та підвищення ефективності господарювання.

Зовнішній аудит може бути:

- добровільним – здійснюється на замовлення зацікавленої сторони коли перевірку не передбачено у встановленому порядку.

- обов'язковий – проводиться відповідально до закону, тобто підприємство замовник зобов'язане запрошувати аудитора для перевірки фінансово – господарської діяльності.

За Законом України „Про аудиторську діяльність” і доповненнями до нього встановлено обсяг і порядок здійснення обов'язкового аудиту, а також визначено перелік підприємств, що підлягають обов'язковій аудиторській перевірці. Обов'язковий аудит спрямований на захист інтересів підприємстві держави від навмисного перекручення показників бухгалтерського балансу і фінансової звітності суб'єктів підприємницької діяльності.

Обов'язковий аудит регламентується законодавчими і нормативними актами, в яких визначені категорії підприємств, що підлягають обов'язковій аудиторській перевірці.

Обов'язковий аудит може бути організований також за рішенням суду або слідчих органів.

Внутрішній аудит – незалежна оцінка діяльності підприємства, визначення його платоспроможності та запобігання банкрутству. За внутрішній аудит відповідає саме підприємство або один з його відділів тобто контрольний орган підприємства. Керівник такого контрольного органу підпорядкований керівництву підприємства. Внутрішній контрольний орган здійснює аудиторські перевірки на самому підприємстві або в його підрозділах.

Принципи — це основні засади, на яких здійснюється аудиторська діяльність. Принципи аудиту визначені МСА 200 «Мета та загальні принципи аудиторської перевірки фінансових звітів». Принципи, які

регулюють аудит, поділяються на дві основні групи: принципи професійної етики та методологічні принципи.

Етичні принципи - принципи професійної етики обов'язкові для дотримання в усіх випадках проведення аудиту. До них належать — незалежність, об'єктивність, компетентність, конфіденційність, доброзичливість.

Об'єктивність та незалежність

Аудитор повинен дотримуватися неупередженого ставлення до об'єкта дослідження, його висновок повинен ґрунтуватися на основі результатів дослідження, підтверджених аудиторськими доказами.

Доброзичливість

Аудитор зобов'язаний виявляти до клієнта доброзичливе ставлення, у спілкуванні з клієнтом дотримуватися спокійного й витриманого тону. Доброзичливість аудитора проявляється у повазі до замовника та колег у професійному спілкуванні, позитивному ставленні до критичних зауважень з приводу виконаної роботи, повазі до думки інших фахівців та врахуванні її в процесі дослідження. **Конфіденційність інформації**

Аудитор повинен дотримуватись суворої конфіденційності всієї без винятку інформації, одержаної в процесі проведення аудиту.

Будь-яка інформація не може бути розголошена без спеціального дозволу клієнта. Єдиним винятком з даного правила є обов'язок аудитора (аудиторської фірми) надати за рішенням судових органів або з санкції прокурора конкретну інформацію (документацію), зазначену в рішенні суду (з санкції прокурора), відповідним судовим або правоохоронним органам.

Компетентність аудитора

Аудит потрібно виконувати з відповідною професійною майстерністю особами, які мають відповідну фахову підготовку, досвід і компетентність у цій галузі.

Методологічні принципи включають: планування аудиту; обґрунтованість оцінки значущості аудиторських доказів, а також системи внутрішнього контролю; доцільність вибору методики і техніки аудиту, визначення критеріїв суттєвості й достовірності; дотримання методик оцінки ризиків та вибіркової перевірки даних; аналіз інформації та формування висновків; відповідальність за складений висновок; дотримання порядку документального оформлення; взаємодія аудиторів, обґрунтування використання результатів роботи іншого аудитора або експерта; повне інформування клієнта; контроль якості роботи аудитора.

Методологічні принципи можуть в окремих випадках мати рекомендаційний характер. Обов'язковість або

рекомендаційний характер методологічних принципів регламентується тими конкретними стандартами аудиту, в яких описуються відповідні принципи. **Завдання для самоконтролю:**

Завдання 1.1. Пов'язати види звітності суб'єктів господарювання з її споживачами (таблиця 1.1.)

Таблиця 1.1

Основні споживачі інформації, що підлягають аудиту

Види звітності	Споживачі звітної інформації
(1)Фінансова звітність	А.Менеджери підприємства
(2)Податкова звітність	Б.Податкові органи
(3)Внутрішня звітність	В.Правоохоронні органи
(4) Фінансова звітність та бухгалтерська інформація	Г.Інвестори, кредитори та інші зацікавлені особи
(5)Спеціальна звітність	Д.Регулюючі органи

Завдання 1.2. Проаналізувати підходи до трактування поняття «аудит» різними джерелами та відокремити основні елементи визначення (таблиця 1.2.).

Таблиця 1.2.

Визначення терміна «аудит» в економічній літературі

№	Автори та назва джерел	Визначення
1	Адамс Р.Основи аудита.	Аудит може бути визначений , як діяльність по здійсненню необхідної суспільству послуги з метою підтвердження опублікованої фінансової звітності підприємства з обмеженою відповідальністю

Завдання 1.3. Необхідно навести основні характеристики відповідних методів фінансово – господарського контролю, вказати спільні та відмінні риси. Результати оформити у вигляді таблиці наведеної нижче (таблиця 1.3).

Таблиця 1.3. Характеристика окремих методів фінансово – господарського контролю

Ревізія	Аудит	Судово – бухгалтерська експертиза	Інвентаризація
Спільні риси			
Відмінні риси			

Завдання 1.4. Розглянути критерії, що зумовлюють проведення обов'язкового аудиту згідно з Законом України «Про аудиторську діяльність». Результати оформити у вигляді таблиці 1.4. Таблиця 1.4.

Об'єкти обов'язкового аудиту в Україні

Критерій	Об'єкти аудиту

Тести для самоконтролю:

1. Причиною виникнення аудиту можна вважати:

- а) появу економічно організованого суспільства;
- б) важливість поєднання функцій обліку і контролю;
- в) потребу заслуховування інформації про діяльність суб'єктів господарювання;
- г) відділення власників майна від оперативного управління ним

2. Потреба у залученні аудиторів не обумовлена:

- а) залежністю наслідків прийнятих рішень від якості наявної інформації;
- б) появою нових форм підприємницької діяльності;
- в) необхідністю спеціальних знань для перевірки інформації;
- г) частковою відсутністю у користувачів інформації доступу для оцінки її якості.

3. До основних потреб, які очікує реалізувати громадськість за допомогою аудиту, не відносять:

- а) довіру і конфіденційність;
- б) професіоналізм;
- в) якість послуг;

г)вірна відповідь відсутня. **4.До ознак аудиту не належить наступне**

з наведених тверджень:

а)аудит пов'язаний з проведенням процедур перевірки фінансових звітів;

б)в процесі аудиту висловлюється незалежна думка;

в)сформоване судження повинно базуватись на концепції суттєвості і інформації, яка міститься у фінансових звітах;

г)вірна відповідь відсутня. **5.У яких випадках проводять**

обов'язковий аудит:

а)у випадках, передбачених чинним законодавством;

б)за рішенням суб'єкта господарювання;

в)за рішенням Аудиторської палати України;

г)за рішенням Спілки аудиторів України.

6.Основними критеріями, які характеризують

аудит, є:

а)чесність та сумлінність;

б)незалежність та впевненість;

з)незалежність та сумлінність;

г)впевненість та чесність. **7.Важливою передумовою розвитку**

аудиту і створення інститутів професійних бухгалтерів було:

а)відокремлення власників від безпосереднього управління власністю;

б)прогресивний розвиток економічної думки щодо власності;

в)спроба державного контролю всіх суб'єктів господарювання;

г)вірні відповіді б) та в).

8.Основним нормативним документом, які визначає базові положення в аудиті, є:

а)Цивільний кодекс України;

б)Господарський кодекс України;

в)Закон України «Про аудиторську діяльність»;

г)Міжнародна концептуальна основа з надання впевненості

9.Аудит є обов'язковим для:

- а) малих підприємств;
  - б) спільних підприємств, інвестиційних та довірчих фондів;
  - в) державних банків;
  - г) фірм, що надають консультаційні послуги з оподаткування та бухгалтерського обліку.
- 10. Перша**

згадка про аудит виникла у:

- а) Німеччині;
- б) Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії;
- в) Італії;
- г) Сербії та Чорногорії.

11. Аудит - це:

- а) форма фінансового контролю, яка реалізується органами місцевої влади;
- б) форма державного фінансового контролю;
- в) форма незалежного державного контролю;
- г) форма незалежної перевірки фінансових звітів.

12. Метою аудиту фінансових звітів є:

- а) надання аудиторіві можливості висловити думку про те, чи складені фінансові звіти (в усіх суттєвих аспектах) відповідно до застосовуваної концептуальної основи фінансової звітності;
- б) надання аудиторіві можливості висловити думку про те, чи складені фінансові звіти відповідно до положень (стандартів) бухгалтерського обліку або інших правил (внутрішніх положень суб'єктів господарювання);
- в) надання власнику можливості сформулювати думку про те, чи складені фінансові звіти (в усіх суттєвих аспектах) відповідно до застосовуваної концептуальної основи фінансової звітності;
- г) вірна відповідь відсутня.

13. Основним законодавчим актом, що визначає загальні правові положення аудиторської діяльності є:

- а) Закон України «Про аудиторську діяльність»
- б) Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність»
- в) Міжнародні стандарти аудиту;
- г) вірна відповідь відсутня.

14. Чи може аудит (за визначенням концептуальної основи із надання впевненості) бути залежним:

- а) так;
- б) ні.

15. Аудит відносять до виду робіт, які

- а) передбачають висловлення думки та надання впевненості;
- б) передбачають висловлення думки;
- в) не передбачають висловлення думки, але передбачають надання впевненості;
- г) вірна відповідь відсутня.

16. Головна функція аудиту:

- а) захист інформаційних інтересів власників майна
- б) захист інформаційних інтересів населення
- в) захист інформаційних інтересів керівників підприємства
- г) всі відповіді вірні

17. Що стало важливою передумовою розвитку аудиту

- а) виникнення підприємств;
- б) відокремлення власників від безпосереднього управління власністю;
- в) необхідність у перевірці фінансових звітів;
- г) всі відповіді вірні.

18. Закон України « Про аудиторську діяльність» був прийнятий: а) 1991 р б) 1997р.

- в) 1993р.
- г) 1994р.

19. Скільки етапів має розвиток аудиту в Україні

- а) три;
- б) два;
- в) чотири;
- г) сім.

20. Що не відноситься до основних ознак аудиту

- а) те, що аудит пов'язаний з проведенням процедур перевірки фінансових звітів;

- б) те, що в процесі аудиту висловлюється незалежна думка;
- в) те, що сформоване судження має базуватися на концепції суттєвості і інформації, яка міститься у фінансових звітах;
- г) правильна відповідь відсутня.

Питання для поглибленого вивчення:

1. Аналіз змісту принципів аудиту на основі Кодексу етики професійних бухгалтерів.
2. Аналіз Концептуальних основ міжнародних стандартів аудиту.
3. Провести порівняльний аналіз аудиту і ревізії. Вказати подібні та відмінні риси аудиту від ревізії.
4. Дослідити зв'язок аудиту з іншими науками.
5. Дати коротку характеристику основним етапам розвитку аудиту.
6. Навести та охарактеризувати основні функції аудиту.

Література:

Основна: [1,2,3,,23,24]

Додаткова: [44,58,59]

Інформаційні ресурси Інтернет: [67, 68]

Тема 2. Нормативні основи організації аудиторської практики в Україні.

Перелік питань, що розкривають дану тему:

1. Законодавче регулювання аудиторської діяльності в Україні. Закон України “Про аудиторську діяльність”.
2. Особливий статус Аудиторської палати України. Спілка аудиторів України, інші професійні аудиторські організації; повноваження, функції, обов’язки.
3. Стандарти та нормативне забезпечення аудиту. Кодекс етики професійних бухгалтерів і аудиторів.
4. Сертифікація аудиторів і включення до Реєстру аудиторських фірм і аудиторів України. Аудитори і аудиторські фірми. Види аудиторських послуг. Вимоги до створення аудиторських фірм. Обмеження видів діяльності аудиторів та аудиторських фірм.
5. Регулювання аудиту на рівні аудиторської фірми. Вибір об’єкта аудиту. Договір на надання аудиторських послуг, укладання і особливості. Внутрішні положення. Корпоративне регулювання (саморегулювання) аудиту.

Ключові слова та терміни:

Діяльність суб'єктів зовнішнього аудиту регламентується Законом України «Про аудиторську діяльність», Міжнародними стандартами аудиту, Кодексом професійної етики аудиторів України.

В Україні регулювання аудиторської діяльності здійснюється відповідно до англо-американського підходу. Так, з ініціативи Співки аудиторів України (САУ) був підготовлений і прийнятий 22 квітня 1993 р. Верховною Радою України Закон «Про аудиторську діяльність». Після прийняття Закону була створена Аудиторська палата України (АПУ) як самостійний орган на засадах самоврядування.

Співка аудиторів України — це громадське об'єднання, яке об'єднує на добровільних засадах діючих аудиторів. Мета діяльності САУ — об'єднати зусилля аудиторів для захисту їх законних прав, інтересів та сприяти розвитку аудиторської діяльності в Україні. У своїй діяльності САУ керується Статутом САУ, прийнятим з'їздом аудиторів України 14 лютого 1992р. (Протокол №1). Кошти співки — вступні та членські внески членів САУ; добровільні внески та відрахування трудових колективів; прибутки від діяльності підприємств, заснованих САУ; інші надходження, не заборонені законом. Аудиторська палата України (АПУ) та Співка аудиторів України (САУ) регулюють питання, пов'язані з підготовкою, діяльністю і професійним захистом аудиторів.

Діяльність Аудиторської палати України регламентується Статутом АПУ, прийнятим на засіданні АПУ 28 жовтня 1993 р. **Аудиторська палата України** — це самостійний орган, метою якого є сприяння розвитку, вдосконаленню та уніфікації аудиторської справи в країні. АПУ є юридичною особою, має свою печатку, емблему та іншу атрибутику, рахунки в банку.

Аудитором може бути громадянин України, який має кваліфікаційний сертифікат про право на заняття аудиторською діяльністю на території України. При цьому він має право здійснювати аудиторську діяльність індивідуально, створити аудиторську фірму, об'єднатися з іншими аудиторами в співку.

Порядок сертифікації аудиторів визначено ст. 12 «Сертифікація аудиторів» Закону України «Про аудиторську діяльність». **Сертифікація** — це визначення кваліфікаційної придатності аудиторів. **Сертифікат** — офіційний документ, який засвідчує право громадянина України на здійснення аудиту підприємств і господарських товариств (серія «А»), банків (серія «Б») на території України. Бланк сертифікату є бланком суворої звітності із вказанням номеру і серії.

Аудиторська діяльність включає в себе організаційне і методичне забезпечення аудиту, практичне виконання аудиторських перевірок (аудиту) та надання інших аудиторських послуг. **Аудиторські послуги** можуть надаватись у формі аудиторських перевірок (аудиту) та пов'язаних з ними експертиз, консультацій з питань бухгалтерського обліку, звітності, оподаткування, аналізу фінансово-господарської діяльності та інших видів економіко-правового забезпечення підприємницької діяльності фізичних та юридичних осіб.

Аудиторські послуги можуть бути надані тільки аудитором або аудиторською фірмою, які зареєстровані в Реєстрі АПУ. Суб'єктами аудиторської діяльності можуть бути лише аудиторські фірми або приватні аудитори.

Аудит проводиться на підставі договору між аудиторською фірмою (аудитором) та замовником. Аудиторські послуги у вигляді консультацій можуть надаватися на підставі договору, письмового або усного звернення замовника до аудиторської фірми (аудитора).

У договорі на проведення аудиту та надання інших аудиторських послуг передбачаються предмет і термін перевірки, обсяг аудиторських послуг, розмір і умови оплати, відповідальність сторін.

Замовник має право вільного вибору аудиторської фірми (аудитора) з дотриманням вимог Закону. Він зобов'язаний створити аудиторській фірмі (аудитору) належні умови для якісного виконання аудиту.

Аудиторські фірми (аудитори) зобов'язані:

- належним чином надавати аудиторські послуги, перевіряти стан бухгалтерського обліку і звітності замовника, їх достовірність, повноту і відповідність чинному законодавству та встановленим нормативам;

- повідомляти власників, уповноважених ними осіб, замовників про виявлені під час проведення аудиту недоліки ведення

- бухгалтерського обліку і звітності (тобто тих, з ким укладено договір);

- зберігати в таємниці інформацію, отриману при проведенні аудиту та виконанні інших аудиторських послуг. Не розголошувати відомості, що є комерційною таємницею, і не використовувати їх у своїх інтересах або в інтересах третіх осіб;

Права аудиторів і аудиторських фірм:

- самостійно визначати форми і методи аудиту на підставі чинного законодавства, існуючих норм і стандартів, умов договору із замовником, професійних знань та досвіду;

- отримувати необхідні документи, які мають стосунок до предмету перевірки і знаходяться як у замовника, так і третіх осіб. Треті особи, які мають у своєму розпорядженні документи стосовно

предмету перевірки, зобов'язані надати їх на вимогу аудитора (аудиторської фірми). Зазначена вимога повинна бути офіційно засвідчена замовником;

- отримувати необхідні пояснення в письмовій чи усній формі від керівництва та працівників замовника;

- перевіряти наявність майна, грошей, цінностей, вимагати від керівництва господарюючого суб'єкта проведення контрольних оглядів, замірів виконаних робіт, визначення якості продукції, щодо яких здійснюється перевірка документів;

- залучати на договірних засадах до участі в перевірці фахівців різного профілю.

Аудиторська фірма — це організація, яка має дозвіл на право здійснення аудиторської діяльності на території України і займається виключно наданням аудиторських послуг.

Аудиторські фірми можуть створюватися на основі будь-яких форм власності. Проте при формуванні статутних документів слід дотримуватися спеціальних вимог Закону «Про аудиторську діяльність». Так, загальна частка засновників (учасників, акціонерів) аудиторської фірми, які не є аудиторами, в статутному фонді не може перевищувати 30 відсотків. Аудиторській фірмі дозволяється здійснювати аудиторську діяльність тільки за умови, якщо в ній працює хоча б один сертифікований аудитор. Керівником фірми може бути тільки сертифікований аудитор.

Завдання для самоконтролю:

Завдання 2.1. Розглянути послідовність реєстрації аудиторської фірми як суб'єкта підприємницької діяльності. Вказати перелік документів, що подаються для реєстрації. Результати оформити схематично.

Завдання 2.2. Дати оцінку ситуації свої міркування обґрунтувати у письмовій формі.

Вихідні дані. Створено аудиторську фірму «Полтава - аудит», засновниками, якої є Маренич І.Ф., Борисов М.С. 9фізичні особи і ТзОВ «Україна», МП «Мадера» (юридичні особи), частки яких у статутному фонді становлять відповідно 20%, 30%, і 30%, 20%. Борисов М.С. – сертифікований аудитор.

У статуті аудиторської фірми передбачено здійснення таких видів діяльності : аудит, консультації з питань ведення бухгалтерського обліку та оподаткування, видавнича діяльність, збут та інші, що не суперечать чинному законодавству.

Завдання 2.3. З'ясувати порядок сертифікації аудиторів в Україні та скласти заяву претендента на одержання сертифіката за такими реквізитами: прізвище, імя, по – батькові, документ, що посвідчує особу, адреса, місце роботи, відомості про освіту, відомості про притягнення до

кримінальної відповідальності, перелік документів , що додаються до заяви.

Завдання 2.4. Проаналізувати вимоги до претендентів на набуття статусу аудитора в різних країнах. Результати оформити у вигляді таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Порівняльний аналіз систем сертифікації аудиторів в зарубіжних країнах і в Україні.

Країна	Нормативні акти, що визначають статус аудитора	Вимоги до претендентів на набуття статусу аудитора	Документ, що засвідчує статус аудитора

Тести для самоконтролю:

1.Аудитор:

- а)засвідчує фінансову звітність;
- б)гарантує, що фінансова звітність є правильною;
- в)висловлює думку про фінансову звітність;
- г)усе вище наведене.

2.Результати аудиторських послуг у вигляді експертиз слід оформляти у вигляді:

- а)протоколу;
- б)експертного висновку;
- в)аудиторського висновку;
- г)службової записки.

3.Кількість сторін, визначених в договорі на проведенні аудію, зазвичай становить:

- а)1; б)2; в)3; г) 4.

4.Директор аудиторської фірми несе відповідальність за:

- а) якість наданих клієнту послуг;
- б) повноту і достовірність даних в робочих документах;
- в) своєчасність виконаних робіт;

г) реалізацію результатів робіт. **5.Аудиторській фірмі дозволено здійснювати діяльність за умови:**

- а) якщо в ній працює хоча б один сертифікований аудитор;
- б) що директором фірми є особа, яка має повну вищу технічну освіту;
- в) що штат фірми не перевищує 15 осіб;
- г) якщо це є товариство з обмеженою відповідальністю.

6.Регуляторним незалежним органом в професійній аудиторській сфері виступає:

- а) Аудиторська палата України;
- б) Спілка аудиторів України;
- в) Інститут присяжних аудиторів України;
- г) Спілка професійних бухгалтерів та аудиторів України.

7.Право аудиторів обирати представників до складу Аудиторської палати України і бути обраними реалізується через:

- а) рішення, які приймаються відповідною регуляторною організацією;
- б) рішення, які приймаються на з'їзді аудиторів України;
- в) рішення, які приймаються Міністерством фінансів України;
- г) рішення, які приймаються Рахунковою палатою та Головним контрольно-ревізійним управлінням України.

8.Загальний розмір частки внесків засновників, які є сертифікованими аудиторами, повинен бути не менший, ніж: а) 70%;
б) 30%;

- в) 50%;
- г) 100%. **9.Аудитори НЕ мають**

права:

- а) надавати внутрішню документацію клієнта зацікавленим сторонам;
- б) отримувати необхідні документи, які мають відношення до предмета перевірки;
- в) обирати методи та прийоми аудиту для конкретної перевірки;
- г) вірна відповідь відсутня.

10.Якщо фізична особа, має статус аудитора, то вона має право займатися аудиторською діяльністю лише після того як вона:

- а) зареєструється як суб'єкт підприємницької діяльності;
- б) фізична особа - підприємець буде включена до Реєстру

аудиторських
фірм та аудиторів

в)вірна відповідь а) та б).

г)вірна відповідь відсутня. **11.Сертифікати на здійснення**

аудиторської діяльності видаються:

а)Спілкою аудиторів України;

б)Аудиторською палатою України;

в)Міністерством фінансів України;

г)Федерацією професійних бухгалтерів та аудиторів України.

12.Термін дії сертифікату не повинен перевищувати:

а)2 роки;

б)3 роки;

в)4 роки;

г)5 років.

13.Обов'язок не давати підстав ставити під сумнів їхнє професійне чи ділове судження внаслідок упередження, конфлікту інтересів або впливу з боку інших осіб, накладає принцип:

а)об'єктивності;

б)чесності;

в)конфіденційності;

г)професійної поведінки. **14.Аудитори та**

аудиторські фірми не зобов'язані:

а)відповідати перед замовником за порушення умов договору
відповідно

до договору та закону;

б)подавати звіт щодо кількості отриманих замовлень на проведення
аудиту до Аудиторської палати України;

в)належним чином проводити аудит та надавати інші аудиторські
послуги;

г)дотримуватися вимог Закону України „Про аудиторську діяльність" та
інших нормативно-правових актів, стандартів аудиту, принципів
незалежності аудитора та відповідних рішень Аудиторської палати України.

15.До повноважень АПУ не входить:

а) регулювання взаємовідносини між аудиторами (аудиторськими фірмами) в процесі здійснення аудиторської діяльності та у разі необхідності застосування до них стягнення;

б) здійснення заходів із забезпечення незалежності аудиторів при проведенні ними аудиторських перевірок та організації контролю за якістю аудиторських послуг;

в) здійснення контролю за дотриманням аудиторськими фірмами та аудиторами вимог Закону України „Про аудиторську діяльність”, стандартів аудиту, норм професійної етики аудиторів;

г) вірна відповідь відсутня. **16. Статут Аудиторської палати**

України приймається:

а) 50% + 1 голосів від загальної кількості членів Аудиторської палати України;

б) 2/3 голосів від загальної кількості членів Аудиторської палати України;

в) 75% голосів від загальної кількості членів Аудиторської палати України;

г) вірна відповідь відсутня. **17. Право на отримання сертифіката мають особи, які:**

а) мають вищу економічну або юридичну освіту, документ про здобуття

якої визнається в Україні;

б) необхідні знання з питань аудиту, фінансів, економіки та господарського права;

в) досвід роботи не менше трьох років підряд на посадах ревізора, бухгалтера, юриста, фінансиста, економіста, асистента (помічника) аудитора; г) усі відповіді вірні.

18. Професійний бухгалтер не повинен мати відношення до звітів, декларацій, листування чи іншої інформації, якщо він вважає, що ця інформація:

а) містить суттєво неправдиві або невірні дані;

б) містить необмірковані твердження чи інформацію;

в) пропускає чи викривлює інформацію, яку необхідно надати, якщо такий

пропуск чи викривлення вводять користувача в оману;

г) вірна відповідь відсутня.

19. До загроз дотримання фундаментальних принципів аудиту не відносять:

- а) власного інтересу та власної оцінки; б) тиску;
- в) захисту;
- г) вірна відповідь відсутня.

20. Розмір майнової відповідальності аудиторів (аудиторських фірм) не може перевищувати:

- а) 50 розмірів мінімальних заробітних плат;
- б) 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
- в) 50 прожиткових мінімумів;
- г) фактично завданих замовнику збитків.

Питання для поглибленого вивчення:

1. Регулювання аудиторської діяльності в Україні.
2. Законспектувати Закон України “Про аудиторську діяльність” від 14.09.2006р. №140-V
3. Організація аудиторської діяльності. Система атестації на право здійснення аудиторської діяльності та підвищення кваліфікації аудиторів.
4. Критерії незалежності аудиторів та аудиторських організацій.
5. Обов’язковий та ініціативний аудит, його основний зміст, аспекти та критерії.
6. Ринок аудиторсько-консалтингових послуг та його учасники.
7. Права, обов’язки та відповідальність аудиторів та аудиторських організацій.
8. Кодекс професійної етики аудиторів.
9. Внутрішньофірмове управління аудиторською діяльністю.
10. Характеристика офіційних документів з аудиту.
11. Постулати та концепції аудиту.
12. Стандарти аудиту та етики.
13. Внутрішньофірмові стандарти аудиту.
14. Статус професійних аудиторських організацій, їх функції та обов’язки.
15. Договори на проведення аудиту та надання супутніх аудиторських послуг.

Рекомендовані літературні джерела:

Основні: [1, 2, 3, 12, 11, 14]

Додаткові: [44, 52, 53, 54]

Тема 3. Контрольно-аудиторський процес

Перелік питань, що розкривають дану тему:

1. Загальна характеристика аудиторського процесу.
2. Зміст стадій аудиторського процесу. Укладання угоди, вивчення бізнесу клієнта і планування аудиту на підготовчій (організаційно-методичній) стадії.
3. Виконання аудиторських процедур і отримання аудиторських доказів на дослідній стадії.
4. Класифікація отриманих результатів і підготовка аудиторського висновку на узагальнюючій стадії.
5. Документальне оформлення кожної стадії.

Ключові слова та терміни:

Організація аудиту – це комплекс заходів аудиторської фірми, спрямованих на повне забезпечення виконання договорів з клієнтами, ефективне використання майна фірми, зниження витрат діяльності.

Організація здійснення аудиту – це встановлений аудиторською фірмою порядок і технологія виконання договірної роботи суб'єктами аудиту при узгодженні зусиль і способів виконання з метою забезпечення максимальної ефективності використання аудиторської праці при виконанні умов договору.

Аудиторський процес – це певна система послідовних змін стадій аудиту, що відбуваються в певному порядку.

Стадії аудиту – це певний момент, період процесу здійснення аудиту, що має свої якісні особливості.

Виділяють наступні стадії аудиту:

- **підготовча** – передбачає попереднє дослідження об'єкту аудиту та укладання договору;

- **проміжна (планування)** – передбачає дослідження системи бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю, розробку

загального плану та програми проведення аудиту;

- **основна** – перевірка первинних документів, облікових реєстрів та фінансової звітності і встановлення ступеня відповідності достовірності і повноти обліку і фінансової звітності встановленим критерієм та чинному законодавству;

- **заключний (завершальний)** – підготовка і передача клієнту аудиторського висновку та інших підсумкових документів.

Аудиторські процедури – це сукупність певних дій з перевірки фінансової звітності.

Таким чином аудиторські процедури можуть бути представлені у наступному вигляді:

- приймання і ведення первинних документів;
- аналіз і ведення нормативної бази;
- математична і логічна обробка інформації;
- групування даних;
- дослідження операцій з необоротними активами;
- дослідження операцій з матеріальними ресурсами;
- дослідження операцій з грошовими коштами і розрахунками;
- дослідження операцій з трудовими ресурсами;
- дослідження операцій з капіталом і зобов'язаннями;
- дослідження фінансових результатів і фінансової звітності.

Серед аудиторських процедур значну роль відіграють аналітичні процедури.

Застосування аналітичних процедур регламентується МСА 520 «Аналітичні процедури». Останнім рекомендується аналітичні операції використовувати:

а) щоб допомогти аудитору при плануванні характеру, часу і розміру інших аудиторських процедур;

б) як процедури перевірки на суттєвість, коли їх використання може бути більш ефективним або продуктивним, ніж тести деталей з метою скорочення ризику невиявлення за окремими твердженнями фінансової звітності підприємства;

в) як остаточний (заключний) огляд фінансової звітності підприємства на стадії завершення аудиту.

Планування аудиту — це складний процес, який допомагає аудитору сконцентрувати увагу на найважливіших напрямках перевірки, найкращим чином організувати свою роботу та роботу асистентів, а також дає можливість здійснювати контроль виконання аудиторських процедур у період перевірки з метою вчасного коригування планових завдань.

Програма аудиту — це детальний перелік змісту аудиторських процедур. Цей перелік є детальною інструкцією для асистентів аудитора та пересічних учасників перевірки, який також є засобом контролю за якістю їх роботи.

При підготовці загального плану і програми перевірки слід встановити рівень суттєвості (ступінь точності підготовленої бухгалтерської звітності клієнта, в межах якої її можна вважати достовірною).

План повинен складатися до початку конкретної роботи з клієнтом і повинен враховувати:

- умови договору на виконання аудиту;
- зміст аудиторського висновку, терміни його подання;
- відповідальність аудитора, передбачену законодавством;
- відповідальність підприємства за бухгалтерську звітність, яка надається для перевірки;
- відповідальність підприємства за повноту і достовірність іншої необхідної інформації;
- систему і форму бухгалтерського обліку;
- список членів аудиторської робочої групи, тривалість роботи, бюджет часу і витрат;
- ступінь впливу на аудит нових бухгалтерських або аудиторських законів, нормативів, інструкцій;
- рівень суттєвості завдань аудиту;
- найбільш важливі етапи і завдання аудиту; ступінь довіри до надійності системи бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю;
- порядок узгодження роботи внутрішніх аудиторів і співпрацю з ними;
- сутність і обсяг аудиторських доказів; умови, які вимагають особливої уваги (можливість помилки, обману тощо);
- ступінь аудиторського ризику;
- список помічників для проведення аудиту.

Докази — це свідчення, які констатують будь-який факт і є незаперечними.

Аудиторські докази — це документально підтверджена інформація, зібрана аудитором під час перевірки, яка підтверджує висновки аудитора щодо будь-якої дії чи події господарюючого суб'єкта. Доказ може стати підтвердженням або спростуванням існування тієї або іншої дії чи події. МСА 500 «Аудиторські докази» стверджує, що «аудитор повинен

одержати достатні та відповідні аудиторські докази для того, щоб мати змогу сформулювати обґрунтовані висновки...».

Джерелами аудиторських доказів можуть бути: облікова система, підтверджуюча документація, матеріальні активи, адміністрація і персонал підприємства, клієнти, постачальники, а також треті особи.

Тести для самоконтролю: 1. Який документ засвідчує в Україні факт досягнення домовленості між клієнтом і аудиторською фірмою (аудитором) про проведення аудиторської перевірки:

- а) протокол про намір провести аудиторську перевірку; б) акт;
- в) договір;
- г) лист-зобов'язання.

2. Відповідно до Закону України „Про аудиторську діяльність” підставою для здійснення аудиту є:

- а) лист-запит замовника;
- б) лист-ствердження аудитора;
- в) договір на проведення аудиту;
- г) правильна відповідь відсутня.

3. Який з наступних аспектів, як правило, не включається у договір на проведення аудиту:

- а) мета аудиту фінансової звітності;
- б) відповідальність керівництва за фінансову звітність;
- в) обсяг аудиту;
- г) конкретні аудиторські процедури, які будуть використані аудитором.

4. Лист-запит керівництва підприємства-замовника датується:

- а) датою аудиторського висновку;
- б) будь-якою датою протягом перевірки;
- в) датою оприлюднення фінансової звітності;
- г) вірна відповідь відсутня.

5. До загальноприйнятої практики вибору замовником аудитора в Україні не відносять наступну форму:

а) підприємство оголошує тендер (конкурс) на укладання договору на проведення аудиту, після чого аудитор (аудиторська фірма) затверджується на зборах засновників, чи на наглядовій раді;

б) підприємство обирає аудитора за інформацією, що розміщена в газеті

оголошень про надання окремих видів послуг;

в) власник (чи його представник), або наглядова рада звертаються до аудитора (аудиторської фірми) з проханням про проведення аудиту;

г) керівництво підприємства, як правило головний бухгалтер чи фінансовий директор, звертаються до аудитора (аудиторської фірми) з

проханням про проведення аудиту. **6. Не вважається загрозою захисту**

одна з нижченаведених обставин:

а) позика, отримана від майбутнього клієнта;

б) володіння акціями підприємства, яке зареєстровано на біржі, як його

засновника, коли це підприємство є клієнтом з аудиту фінансової звітності;

в) захист інтересів клієнта в ході судового процесу або у суперечці з третіми сторонами;

г) вірна відповідь відсутня

7. До застережних заходів, створених професійними органами, не входять:

а) вимоги до освіти;

б) вимоги до діяльності фірми в цілому;

в) вимоги до практики;

г) вірна відповідь відсутня. **8. Програму проведення**

аудиторської перевірки аудитор складає:

а) перед початком проведення аудиту;

б) перед складанням плану аудиту;

в) під час документального оформлення аудиту;

г) після того, як аудитор провів тестування системи внутрішнього контролю

9. Планування аудиту для постійних клієнтів обов'язково має включати:

а) ознайомлення з бізнесом клієнта;

б) тести на відповідність;

- в) аналіз попередніх робочих документів;
- г) аналіз облікової політики.

10. На якому з цих етапів аудиторської перевірки не застосовується планування:

- а) завершення аудиту;
- б) переддоговірному етапі та укладанні договору;
- в) на етапі вибору конкретних аудиторських процедур, необхідних для одержання аудиторських доказів;
- г) вірна відповідь відсутня.

11. Результатом планування на етапі укладання договору є:

- а) меморандум попереднього планування;
- б) стратегія аудиту;
- в) бюджет витрат часу;
- г) аудиторський висновок

12. До структури меморандуму попереднього планування не включають:

- а) цілі та завдання попереднього планування;
- б) заплановані терміни виконання тестів контролю і процедур по суті;
- в) інформацію, на основі якої проведені попереднє планування та оцінка достатності та переконливості наведеної клієнтом інформації;
- г) види та обсяг виконаної роботи види та обсяг запланованих робіт.

13. Які з нижченаведених обставин не повинні бути враховані при підготовці програми аудиту:

- а) розрахунок запланованої вартості робіт;
- б) визначені оцінки ризику суттєвих викривлень;
- в) заплановані терміни виконання тестів контролю і процедур по суті;
- г) можливість координації будь-якої позиції в плані перевірки, наприклад, заміна одного працівника на іншого, надання технічної, або методичної

допомога. **14. При плануванні аудиту оформляють:**

- а) поточний і перспективний плани;
- б) план і програму аудиторської перевірки;
- в) поточний і стратегічний плани;
- г) загальний план і програму аудиторської перевірки.

15. Форма і зміст загального плану аудиту залежать від:

- а) конкретних методик і прийомів, що застосовує аудитор;
- б) величини помилки;
- в) наявності ознак шахрайства;
- г) кількості працівників підприємства-клієнта.

16. До результатів планування не відносять:

- а) меморандум попереднього планування;
- б) стратегію аудиту;
- в) бюджет витрат часу;
- г) вірна відповідь відсутня

17. Під

плануванням в аудиті розуміють:

- а) планування конкретної аудиторської перевірки;
- б) планування діяльності аудиторської фірми;
- в) планування вибору клієнтів на проведення аудиту;
- г) вірні відповіді а), б).

18. До циклів господарських операцій не відносять:

- а) фінансово-інвестиційний;
- б) виробничий;
- в) операційний;
- г) реалізації та отримання доходів

Питання для поглибленого вивчення:

1. Характеристика основних стадій та етапів аудиту.
2. Методи групової праці аудиторів.
3. Клієнти аудиторських фірм, критерії їх вибору та порядок погодження.
4. Відповідальність аудиторських фірм.
5. Принципи планування аудиторської перевірки.
6. Організація і проведення аудиту.
7. Причини претензій користувачів фінансової звітності та способи захисту аудиторів від необґрунтованих судових переслідувань.
8. Професійна відповідальність аудиторів та її страхування.

9.Права, обов'язки та юридична відповідальність осіб (економічних суб'єктів), що перевіряються.

10.Договір на проведення аудиту, його зміст, основні аспекти та суттєві умови.

11.Види та правова оцінка договорів на проведення аудиту та надання інших аудиторських послуг.

Рекомендовані літературні джерела:

Основні: [1, 2, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12,14]

Додаткові: [52,53,54,60]

Інформаційні ресурси і Інтернеті: [66, 67,75]

Тема 4. Вивчення бізнесу клієнта і планування аудиторської перевірки

Перелік питань, що розкривають дану тему:

1. Вивчення бізнесу клієнта. Фактори, що впливають на діяльність підприємства, їх класифікація.
2. Джерела отримання інформації про бізнес клієнта. Напрямки вивчення бізнесу клієнта і оформлення результатів.
3. Значення вивчення бізнесу клієнта для планування аудиторської перевірки.
4. Значення планування діяльності аудиторських фірм і аудиторів. Планування аудиту, його мета та стадії.
5. Методика планування аудиту і основні види планових документів. Попереднє планування аудиту, коригування планів. Збирання загальних відомостей про клієнта (знання бізнесу клієнта).
6. Прийняття рішень про продовження аудиту для клієнта та згоду на аудит для нового клієнта.
7. Загальний план і програма проведення аудиторської перевірки: структура і зміст. Фактори, що впливають на структуру і зміст плану і програми аудиторської перевірки.

Ключові слова та терміни:

Аудитору слід отримати таке розуміння суб'єкта господарювання та його середовища, в тому числі його внутрішнього контролю, яке буде достатнім для визначення і оцінки ризиків суттєвого викривлення фінансових звітів в результаті шахрайства або помилки, а також достатнім для розробки та виконання подальших аудиторських процедур. МСА 500 "Аудиторські докази" вимагає від аудитора більш докладно використовувати деталізовані твердження управлінського персоналу в цілях створення основи для оцінки ризиків суттєвого викривлення і планування та виконання подальших аудиторських процедур. Цей МСА вимагає від аудитора здійснювати оцінку ризиків на рівні фінансових звітів і на рівні тверджень, виходячи з належного розуміння суб'єкта господарювання і його середовища, в тому числі його внутрішнього контролю.

Розуміння аудитором суб'єкта господарювання та його середовища складається з розуміння наступних аспектів:

(а) галузь, нормативна база та інші зовнішні фактори, в тому числі належна концептуальна основа фінансової звітності;

(б) характер суб'єкта господарювання, в тому числі вибір і застосування облікової політики;

(в) цілі, стратегія та відповідні ризики бізнесу, які можуть призвести до суттєвих викривлень у фінансових звітах;

(г) оцінка та огляд результатів фінансової діяльності суб'єкта господарювання;

(г) внутрішній контроль.

Розуміння аудитором бізнесу клієнта:

- головних факторів, які мають вплив на діяльність підприємства;
- найважливіших характеристик підприємницької діяльності підприємства, його організаційної структури, процесу виробництва, надання послуг, фінансового стану, а

- також порядку його звітування, включаючи зміни, які, можливо, сталися після попереднього аудиту;

- розподілу обов'язків між керівництвом підприємства. **План** — це послідовний перелік дій у процесі виконання певної роботи. В аудиті загальний план скоріше нагадує сукупність найбільш важливої інформації, яку слід брати до уваги при вивченні розвитку та особливостей аудиту.

Загальний план повинен служити основою для підготовки програми аудиту. Він передбачає визначення терміну проведення аудиту, складання графіка проведення аудиту, зазначення дати

надання письмової інформації про результати аудиту й аудиторського висновку. Під час планування витрат часу аудиторю необхідно враховувати:

витрати часу на аудит за попередній період (у разі проведення наступного аудиту) і його зв'язок із поточним розрахунком;

рівень суттєвості перевірок; проведені оцінки ризиків.

Аудитор повинен розробити й документально оформити загальний план аудиторської перевірки, описавши очікуваний обсяг і ведення аудиторської перевірки. Незважаючи на те, що загальний план аудиторської перевірки має бути досить детальним для того, щоб бути інструкцією для розробки програми аудиту, його точна форма і зміст залежатимуть від розмірів суб'єкта господарювання, складності аудиторської перевірки, а також від конкретних методик і технологій, які застосовуються аудитором.

Далі наведено питання, які слід урахувати аудиторіві під час розробки загального плану аудиторської перевірки:

Знання бізнесу:

- загальні економічні фактори й умови в галузі, які впливають на бізнес суб'єкта господарювання;
- важливі характеристики суб'єкта господарювання та його бізнесу; фінансові результати й вимоги до його звітності, у тому числі зміни, що відбулися здати попереднього аудиту;
- загальний рівень компетентності управлінського персоналу.

Розуміння систем бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю:

- облікова політика, прийнята суб'єктом господарювання, та її зміни; вплив нових норм бухгалтерського обліку й аудиту;
- накопичені аудитором знання систем бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю, а також відповідна увага, яка, як передбачається, має бути приділена тестам контролю і процедурам перевірки по суті.

Ризик і суттєвість:

- очікувані оцінки властивого ризику й ризику системи контролю, а також визначення важливих ділянок аудиторської перевірки;
- установлення рівнів суттєвості для цілей аудиторської перевірки;
- можливість суттєвих викривлень (з урахуванням попереднього досвіду) або шахрайства;

- виявлення складних ділянок бухгалтерського обліку, в тому числі пов'язаних з обліковою оцінкою.

Характер, час та обсяг процедур:

- можлива зміна обсягу роботи на конкретних ділянках аудиторської перевірки;

- вплив інформаційної технології на аудиторську перевірку;

- робота внутрішнього аудиту та її очікуваний вплив на процедури зовнішнього аудиту. **Координація, керівництво, нагляд та перевірка:**

- залучення інших аудиторів до аудиторської перевірки

компонентів, наприклад, філій, дочірніх підприємств і підрозділів;

- залучення експертів;

- кількість об'єктів, що їх перевіряють; - вимоги щодо персоналу.

Інші аспекти:

- можливість виникнення сумніву щодо припущення про безперервність діяльності підприємства;

- обставини, що вимагають особливої уваги, наприклад, існування зв'язаних сторін;

- умови завдання з аудиторської перевірки та будь-які обов'язки, обумовлені законодавством;

- характер і час надання висновку або інші форми інформування суб'єкта господарювання, передбачені умовами завдання з аудиторської перевірки.

Програма аудиторської перевірки

Аудитор повинен розробити й документально оформити програму аудиту, яка визначає характер, час і обсяг запланованих аудиторських процедур, необхідних для виконання загального плану аудиторської перевірки. Програма аудиту є набором інструкцій для асистентів, залучених до аудиторської перевірки, а також засобом контролю й документування належного виконання роботи. Програма аудиту може містити завдання для кожної ділянки аудиторської перевірки та бюджет часу, де зазначається кількість годин, відведених на різні ділянки або процедури аудиторської перевірки. **Зміни в загальному плані та програмі аудиторської перевірки.** Загальний план аудиторської перевірки і програму аудиту треба переглядати у процесі аудиту (за потреби). Планування здійснюється постійно протягом усього терміну виконання завдання із аудиту внаслідок зміни обставин або несподіваних

результатів аудиторських процедур. Причини внесення значних змін треба документально оформити.

Тести для самоконтролю:

1. Скільки основних етапів виділяють в процесі здійснення аудиту:

- а) 3;
- б) 4;
- в) 5;
- г) 6;

2. Умови завдань з аудиторської перевірки розглядаються в:

- а) МСА 320;
  - б) МСА 315;
  - в) МСА 210;
  - г) МСА 200.
- 3. Переддоговірний лист**

складається на етапі:

- а) укладання договору;
- б) здійснення заключних процедур.

4. Обов'язкова необхідність укладання договору між аудитором та замовником визначається:

- а) МСА 315;
- б) Законом України «Про аудиторську діяльність»;
- в) Кодексом етики для професійних бухгалтерів;
- г) МСА 210.

5. У договорі на проведення аудиту та надання інших аудиторських послуг обов'язково зазначається:

- а) термін договору, обсяг аудиторських послуг, розмір і умови оплати, відповідальність сторін;
- б) термін договору, термін перевірки, розмір і умови оплати, відповідальність сторін;
- в) термін договору, термін перевірки, обсяг аудиторських послуг, розмір і умови оплати, відповідальність сторін;
- г) термін договору, мета перевірки, термін перевірки, обсяг аудиторських послуг, розмір і умови оплати, відповідальність сторін.

6. Договір в якому визначається порядок ведення як аудит, так і супутніх аудиторських робіт називається:

- а) генеральним;
- б) договором на інформаційно-консультативне обслуговування;
- в) договором на бухгалтерське обслуговування;
- г) окремим договором на проведення

аудиту. **7. Виконавець має право на:**

- а) отримання необхідних пояснень від керівництва та працівників замовника;
- б) залучати на договірних засадах до участі в проведенні аудиту фахівців різного профілю;
- в) здійснювати поетапне завдання виконаних робіт;
- г) всі відповіді вірні.

8. Планування в аудиті регламентує:

- а) МСА 200;
- б) МСА 300;
- в) МСА 315;
- г) не регламентується.

9. Виділяють планування:

- а) діяльності аудиторської фірми;
- б) конкретної аудиторської перевірки;
- в) прибутків фірми;
- г) правильні відповіді А і Б.

10. Що не є метою планування діяльності аудиторської фірми:

- а) зменшення професійного ризику;
- б) отримання прибутку;
- в) розширення ринків збуту;
- г) розширення видів діяльності. **11. Що є метою планування конкретної**

аудиторської перевірки:

- а) забезпечення якості аудиту;
- б) отримання прибутку;
- в) розширення видів діяльності;
- г) правильна відповідь А і Б.

12. Документ, що містить перелік завдань у визначеній послідовності їх виконання, за допомогою яких отримуються достатні та надійні аудиторські докази у відповідності до мети перевірки щодо відповідного клієнта:

- а) план аудиту;
- б) стратегія аудиту;
- в) програма аудиту;
- г) меморандум.

13. Що враховується під час підготовки програми аудиту:

- а) кількість асистентів;
- б) рівень впевненості;
- в) можливість координації;
- г) всі відповіді рівні.

14. Якого циклу господарських операцій не виділяють в теорії аудиту:

- а) виробничого;
- б) реалізаційного;
- в) фінансово-інвестиційного;
- г) господарського.

15. Що не включається до структури меморандуму попереднього планування:

- а) назва клієнта;
- б) предмет договору;
- в) права та обов'язки сторін;
- г) цілі та завдання попереднього планування.

16. Розробка загальної стратегії включає:

- а) визначення характеристик завдання;
- б) уточнення цілей надання висновку;
- в) розгляд важливих факторів;
- г) всі відповіді вірні.

17. Від чого залежить обсяг документування

плану аудиту:

- а) розмір та складність підприємства;
- б) кількості залучених додаткових фахівців;
- в) ефективності системи внутрішнього контролю;

г) всі відповіді вірні.

18.Суттєвою є інформація:

а) відсутність якої можуть вплинути на управлінські рішення користувачів,

прийняті на фінансової інформації;

б)пропуск або неправильне відображення якої можуть вплинути на економічні рішення користувачів, прийняті на основі фінансових звітів;

в) пропуск або неправильне відображення якої можуть вплинути на управлінські рішення користувачів, прийняті на основі фінансових звітів;

г) відсутність якої можуть вплинути на економічні рішення користувачів, прийняті на основі цієї інформації.

19.Викривлення, які містяться у фінансових звітах, можна класифікувати, як:

а)абсолютні та відносні;

б)кількісні та якісні;

в)аналітичні та синтетичні;

г)історичні та прогнозні

20.Згідно з МСА 210 документ, що містить погоджені умови на проведення аудиторської перевірки, - це:

а)лист-пропозиція;

б)лист-зобов'язання;

в)лист-пояснення;

г)лист-домовленість.

21.Результатом

безпосереднього планування є:

а)меморандум попереднього планування;

б)стратегія аудиту;

в)бюджет витрат часу;

г) вірна відповідь відсутня.

22.Метою вивчення отриманої інформації на етапі попереднього планування:

а)огляд її відповідності прийнятому порядку ведення та складання;

б)огляд установчих документів;

в)визначення факторів властивого ризику;

г) усі відповіді вірні.

23. Планування аудиту для постійних клієнтів обов'язково має включати:

- а) ознайомлення з бізнесом клієнта;
- б) тести на відповідність;
- в) аналіз попередніх робочих документів;
- г) аналіз облікової політики.

Питання для поглибленого вивчення:

1. Законспектувати МСА 315 “Розуміння суб’єкту господарювання та його середовища і оцінка ризиків суттєвих викривлень”.

2. Законспектувати МСА 300 “Планування”.

3. Початковий етап аудиторської перевірки та його характеристика.

4. Процес планування аудиту, його необхідність та основна мета.

5. Типові процедури планування.

6. Загальний план та програма аудиту.

7. Меморандум планування та його підготовка.

Рекомендовані літературні джерела:

Основні: [1, 5, 6, 20, 21, 35]

Додаткові: [45, 48, 59, 60,]

Інформаційні ресурси і Інтернет: [63, 66, 67, 71]

Тема 5. Аудиторський ризик і методика його визначення.

Перелік питань, що розкривають дану тему:

1. Аудиторський ризик, його зміст і види. Оцінка аудиторського ризику. Оцінка системи внутрішнього контролю, бухгалтерського обліку, контрольних процедур.

2. Визначення рівня властивого ризику і ризику контролю. Тести контролю.

3. Методика визначення аудиторського ризику. Залежність між компонентами моделі аудиторського ризику.

4. Ризик невиявлення. Основні фактори, що зумовлюють рівень кожної складової аудиторського ризику. Використання оцінки рівня ризику при плануванні аудиторської перевірки, визначенні термінів її проведення, вартості робіт.

5. Поняття і значення суттєвості відхилень в аудиті. Визначення межі суттєвості відхилень.

6. Методи оцінки суттєвості на рівні фінансової звітності, на рівні залишків по окремих статтях фінансової звітності, на рівні груп господарських операцій.

Ключові слова та терміни:

Інформаційний ризик — це ризик того, що звітна інформація, представлена користувачам, містить суттєві відхилення і не відповідає дійсності. Користувачам інформації і аудиторам слід пам'ятати, що повне усунення інформаційного ризику за допомогою аудиту неможливо, така мета є просто нереальною.

Аудиторський ризик (можна зустріти назви: ризик аудиту або загальний ризик) — це ризик того, що аудитор може висловити неадекватну думку в тих випадках, коли в документах бухгалтерської звітності існують суттєві перекручення, інакше кажучи, за неправильно підготовленою звітністю буде представлено аудиторський висновок без зауважень.

У залежності від цих факторів та природи господарських операцій і їх відображення виділяють три складові аудиторського ризику:

- властивий ризик;
- ризик, пов'язаний із невідповідністю функціонування внутрішнього контролю;
- ризик невиявлення помилок та перекручень.

Властивий ризик — це здатність залишку на певному бухгалтерському рахунку або певної категорії операцій до суттєвих перекручень, або здатність до перекручень по цих показниках у комплексі з перекрученнями по інших рахунках чи операціях, з припущенням, що до них не застосовувалися заходи внутрішнього контролю підприємства.

Ризик, пов'язаний з невідповідністю функціонування системи внутрішнього контролю — це ризик неефективності внутрішнього контролю. Він полягає у тому, що системи бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю не завжди можуть функціонувати настільки ефективно, щоб помилки, які можуть трапитися у залишку по певному

бухгалтерському рахунку або у певній категорії операцій, могли бути своєчасно попереджені, викриті та своєчасно виправлені персоналом підприємства. Такі помилки можуть бути суттєвими по кожному залишку або в загальній сукупності з спотвореннями по інших залишках чи операціях.

Попередня оцінка ризику невідповідності внутрішнього контролю — це оцінка ефективності систем обліку і внутрішнього контролю підприємства, що дає змогу працівникам підприємства запобігти, виявити і виправити суттєві спотворення та помилки. Певний ризик невідповідності внутрішнього контролю завжди буде існувати з причин обмежень, які властиві кожній системі обліку і внутрішнього контролю і яких не можна уникнути.

Ризик обліку внутрішньо притаманний будь-якому підприємству. Він полягає в тому, що діяльність різних служб може призвести до помилок у бухгалтерській звітності. На цей вид ризику мають вплив особливості діяльності підприємства, ділове оточення, стиль керівництва і кваліфікація персоналу, економічна ситуація в галузі та в країні.

Ризики обліку розглядаються аудитором на стадії попереднього планування.

Аудитор не може уникнути чи змінити внутрішній ризик обліку, він може лише оцінити його розмір відповідно до кожного рахунку.

При формуванні думки про ступінь ризику аудитор повинен ґрунтуватись на аналізі наступних даних:

1. Результатів аудиту минулих періодів. З цією метою аудитор вивчає всі доступні робочі документи аудиту минулих років.
2. Результатів дослідження у вигляді спеціальних питань, які задаються аудитором працівниками організації на етапі попереднього планування.

Ризик контролю — це ступінь довіри аудитора до внутрішнього контролю організації за формуванням економічних показників.

Ризик контролю полягає в невиявленні помилок системою внутрішнього контролю підприємства і повністю залежить від діяльності адміністрації. Ризик контролю повинен бути оберне-нопропорційним ризику обліку, адже система контролю направлена на пошук помилок, допущених системою обліку. Аудитор не може впливати на цей ризик, як і на ризик обліку, він тільки оцінює його, вивчаючи ефективність системи контролю. Форми і методи оцінки ризику внутрішнього контролю визначаються аудитором, виходячи з розміру підприємства, його діяльності, організаційної структури тощо.

Чим вище рівень надійності внутрішнього контролю, ти: нижче ризик аудитора. У той же час аудитор ніколи не повинен повністю покладатися на систему внутрішнього контролю клієнта. Помилки в бухгалтерському обліку завжди можливі, оскільки жодна система контролю не може бути ефективною на 100%.

Ризик невиявлення — це суб'єктивна ймовірність того, що процедури, які застосовуються аудитором у процесі перевірки не дозволять виявити існуючі в організації суттєві порушення.

Значення ризику невиявлення або ризику аудиторським процедур визначається величиною ризиків обліку і контролю.

Ризик невиявлення — це та частка похибки у проведенні аудиторської перевірки, яку аудитор може собі дозволити при існуючих у клієнта системах обліку і внутрішнього контролю, при додержанні умови якості проведення робіт і відповідності їх встановленим аудиторським нормативам.

Ризик контролю і власний ризик не залежать від аудитора, і він не може на них впливати, вони існують незалежно від аудиторської перевірки фінансової звітності і є результатом діяльності клієнта незалежно від проведення аудиту. На відміну від цих двох складових частин аудиторського ризику ризик невиявлення є результатом проведення аудиторської перевірки, наслідком виконаної аудитором роботи. За цей ризик аудитор несе повну відповідальність, тобто він визначає ступінь якості, рівня його діяльності. **Тести для самоконтролю:**

1. Джерелом аудиторського ризику може виступати:

- а) фінансова звітність клієнта;
- б) робота системи внутрішнього контролю суб'єкта господарювання;
- в) недостатній досвід аудитора та недбале виконання професійних обов'язків;
- г) помилки у роботі персоналу клієнта.

2. Основною метою системного аудиту є:

- а) попередження і виявлення помилок, зловживань, шахрайства;
- б) дослідження ефективності системи внутрішнього контролю;
- в) перевірка первинних документів на правильність заповнення та відповідність вимогам чинного законодавства;
- г) підтвердження повноти і достовірності фінансової звітності.

3. Основними недоліками ризиково-орієнтованого аудиту є:

- а) недостатнє вивчення ефективності роботи системи внутрішнього контролю;
- б) ймовірність невиявлення помилки на рівні первинних документів;
- в) значні витрати часу та висока вартість послуг;
- г) вірна відповідь відсутня.

4. Ризик того, що аудитор висловить невідповідну аудиторську думку, коли фінансові звіти суттєво викривлені - це ...

- а) ризик суттєвих викривлень;
- б) аудиторський ризик;
- в) ризик контролю;
- г) властивий ризик.

5. Попередження і виявлення помилок, зловживань, шахрайства є метою:

- а) підтверджувального аудиту;
- б) системного аудиту;
- в) ризиково - орієнтованого аудиту;
- г) будь-якого аудиту.

6. До переваг ризиково-орієнтованого аудиту

можна віднести:

- а) досконале дослідження системи внутрішнього контролю і як наслідок зменшення аудиторського ризику;
- б) скорочення часу перевірки;
- в) суцільна перевірка всіх первинних документів;
- г) всі відповіді правильні.

7. Яка вірогідність аудиторського ризику є нормальною:

- а) від 0% до 100%;
- б) від 0% до 20%;
- в) від 2% до 5%;
- г) від 0% до 3%.

8. Інформація, пропуск якої або неправильне відображення можуть вплинути на економічні рішення користувачів, прийняті на основі фінансових звітів, називається:

- а) необхідною;
- б) суттєвою;
- в) доречною;
- г) правильна відповідь відсутня

9. Викривлення, які можуть містити фінансові звіти, за своїм характером можуть бути:

- а) значними і незначними;
- б) помилковими і навмисними;
- в) кількісними та якісними;
- г) всі відповіді вірні.

10. Абсолютна або відносна величина, яка є кількісною ознакою суттєвості облікової інформації називається:

- а) кількісна суттєвість;
  - б) поріг суттєвості;
  - в) якісна суттєвість;
  - г) оцінка суттєвості.
- 11. Залежно від періодичності помилки**

поділяють на:

- а) випадкові і ті, що повторюються;
- б) випадкові і не випадкові;
- в) ті, що повторюються і ті, що не повторюються;
- г) постійні і непостійні.

12. Помилки пов'язані з неправильним розподіленням операцій по облікових періодах, коли їх відображають у фінансовій звітності наслідки операцій «не свого» звітного періоду виникають внаслідок:

- а) неповноти відображення операцій;
  - б) необґрунтованості облікових записів;
  - в) помилок в періодизації;
  - г) помилок у записах.
- 13. До**

повторювальних помилок відносять:

- а) арифметичні;
- б) облікові;
- в) інформативно-інтерпретативні;
- г) класифікаційні.

14. Викривлення, що є результатом незаконного привласнення активів: а) помилка; б) шахрайство;

- в) маніпуляція;
- г) приховування.

15.Ризик того, що фінансові звіти суттєво викривлені до аудиторської перевірки - це

- а)ризик суттєвих викривлень;
- б)аудиторський ризик;
- в)ризик контролю;
- г)властивий ризик.

16.Кінцевою метою аналізу складників аудиторського ризику є визначення

- а)рівня ризику невиявлення;
- б)рівня аудиторського ризику⁴
- в)рівня ризику суттєвих викривлень;
- г) рівня властивого ризику.

17.Страх втратити клієнта є

- а)загрозою власного інтересу;
- б)загрозою захисту;
- в)загрозою тиску;
- г) загрозою власної оцінки.

18.Погрози судових позовів є:

- а)загрозою власного інтересу;
- б)загрозою захисту;
- в)загрозою тиску;
- г) загрозою власної оцінки.

20.Яке з наведених значень ризику невиявлення є неможливим: а)1;

- б)0;
- в)0,3;
- г)0,5.

21.Модель аудиторського ризику має вигляд:

- а) $AP=PCГ \times PH$;
- б) $AP=BP \times PK \times PH$;
- в) $AP=PCГ + PH$;
- г) $AP=BP + PK + PH$

22.Аудиторський ризик - це

а) ризик того, що аудитор висловить невідповідну думку, коли фінансові звіти містять суттєві викривлення;

б) ймовірність того, що аудитор висловить невідповідну думку, коли фінансові звіти містять суттєві викривлення;

в) ризик того, що аудитор не висловить невідповідну думку, коли фінансові звіти містять суттєві викривлення;

г) ймовірність того, що аудитор висловить невідповідну думку, коли фінансові звіти не містять суттєві викривлення

22.Основною метою ризиково-орієнтованого аудиту є:

а) попередження і виявлення помилок, зловживань, шахрайства;

б) дослідження ефективності системи внутрішнього контролю;

в) підтвердження повноти і достовірності фінансової звітності;

г) перевірка первинних документів на правильність заповнення та відповідність вимогам чинного законодавства.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Охарактеризувати МСА № 200.

2. Законспектувати МСА 320 “Суттєвість в аудиті”.

3.Ризики при проведенні комп’ютерного аудиту.

4.Документування аудиту та його завдання.

5.Елементи перевірки фінансової звітності та аудиторські докази.

6.Аудиторська вибірка та методи її формування.

7.Аналітичні процедури, їх сутність, значення, класифікація та послідовність проведення на різних етапах аудиту.

8.Оцінка підприємства як безперервно функціонуючої економічної одиниці.

9.Вплив подальших подій на фінансову звітність та аудиторський висновок і їх оцінка.

10.Завдання з надання впевненості, їх мета, принципи, види, елементи та процес виконання.

11.Завдання з огляду фінансових звітів.

12.Погоджені процедури як вид аудиторських послуг.

13.Консультаційні послуги, їх сутність, види, причини та необхідність розвитку.

14.Застосування рівня суттєвості в аудиті та способи його розрахунку

Рекомендовані літературні джерела:

Основні: [1, 6, 7, 12, 14, 20]

Додаткові:[45, 48, 55, 56]

Інформаційні ресурси і Інтернет: [66, 67, 71]

Тема 6. Організація аудиту в комп'ютерному середовищі

Перелік питань, що розкривають дану тему:

1. Особливості аудиту підприємств, які застосовують комп'ютерні інформаційні технології.
2. Налагодження комп'ютерних процедур аудиту та внутрішнього контролю.
3. Поняття про комп'ютерний аудит та контроль.
4. Організаційні заходи контролю КІСП.
5. Контроль за виконанням облікових записів у КСБО.
6. Програмне забезпечення аудиторської діяльності.
7. Планування аудиту у комп'ютерному середовищі: вивчення середовища, визначення ступеня ризику неефективності системи контролю та її ненадійності.
8. Характеристика та підходи до контролю у простих та складних комп'ютерних системах.
9. Особливості проведення аудиту в умовах ЕСОД.
10. Система комп'ютеризації зовнішнього та внутрішнього аудиту.
11. Комп'ютерне шахрайство, визначення та ознаки. Заходи щодо його запобігання.

Ключові слова та терміни:

Досвід переконує, що при проведенні аудиту використовуються програми бухгалтерського обліку, юридичні бази даних, програми аналізу фінансовогосподарської діяльності, деякі інші спеціалізовані програми.

Юридичні бази даних із законодавства. Ці програми виконують головну роль — дають змогу швидко відшукати, переглянути і роздрукувати потрібний нормативний документ із бухгалтерського обліку,

оподаткування різних видів діяльності, правового регулювання підприємництва.

Довідники. Аудитори широко використовують довідники різних ставок податків, банківських процентів, курсів валют, допустимі норми витрат на рекламу, представницьких витрат, витрат на відрядження, розмірів мінімальної оплати праці, коефіцієнтів тарифної сітки та інших важливих свідчень. Такі довідники в юридичних базах відсутні, і треба переглянути багато документів, щоб відшукати одну-дві потрібні цифри, а в бухгалтерських програмах зазвичай представлені тільки ті довідники, які використовуються в програмі напряму для бухгалтерського обліку.

Електронні таблиці. Це найпростіший засіб, який дає змогу швидко провести розрахунки. Існує думка, що весь бухгалтерський облік підприємства можна подати у вигляді певного числа електронних таблиць, які містять бухгалтерську інформацію і пов'язані між собою. Дійсно, легко зрозуміти, як у вигляді однієї таблиці подається журнал проводок, у вигляді другої — головна книга, у вигляді третьої — баланс. Можна створити і проміжні таблиці: накопичувальні відомості операцій по рахунку, журнали-ордери. Відомі приклади, коли аудитор застосовує прості засоби для перевірки результатів. Для цього необхідний досвід роботи з електронними таблицями. Аудитор отримує великі можливості щодо перевірки журналів-ордерів, балансу на основі повторного (але автоматичного) рахунку. Відома також практика застосування таблиць для аналізу підсумкової звітності підприємства.

Аудитору можуть бути потрібні також програми складання звітності, аналогічні тим, які вже використовуються в податкових інспекціях України. Підприємства, які використовують цю програму, можуть подавати баланс та інші звітні форми в податкові органи на дискеті. У таких програмах, як правило, є блок формально-логічного тестування введеної звітної інформації.

Більше того" слід повідомляти користувачів про характер помилок і можливі стосовно їх виправлення.

На сьогодні аудиторам у своїй роботі часто доводиться використовувати автоматизовані системи обліку. Засіб обробки господарських операцій і ведення обліку істотно впливає на організаційну структуру підприємства, процедури і методи проведення аудиту. При проведенні аудиту слід враховувати такі особливості: - рівень автоматизації завдань бухгалтерського обліку;

- наявність методик проведення аудиту на підприємстві;

- доступність облікових даних;

- складність наявної автоматизовано системи обліку, контролю й аудиту.

Важливу роль при плануванні аудиторської перевірки відіграє рівень

автоматизації облікових завдань. При оцінці складності автоматизованої обробки бухгалтерських даних необхідно враховувати як ступінь інтеграції інформаційних систем, так і ступінь спільного використання різними системами однієї і тієї ж облікової бази даних.

Для підприємств, із якими аудиторська фірма має довгострокові договірні відносини, розробляються спеціальні аудиторські модулі, що вбудовуються в наявні програмні засоби обліку, контролю й аудиту. За допомогою цих модулів проводиться добір операцій, що є цікавими з погляду постійних аудиторських перевірок. Обрані операції зберігаються для їх подальшого вивчення аудитором. Відібрані при цьому дані позначаються і групуються за операціями у спеціальну аудиторську базу даних для подальшого опрацювання. Програмні засоби застосовують два види контролю даних: - систематичний контроль, коли облікові дані тестуються за всіма основними критеріями (діапазон, зіставлення з нормативно-довідковою інформацією і т. ін.); - вибіркового контролю, який здійснюється на певній вибірці даних (за визначеними операціями, за окремими завданнями).

За допомогою спеціальних програмних засобів здійснюється перевірка, моделювання та аналіз облікових даних із метою визначення їх повноти, якості, правомірності та достовірності. Для цього проводиться порівняння змодельованих облікових даних із реальними даними інформаційної системи, а також здійснюється тестування розрахунків і перерахунків, підсумовування, повторне впорядкування і формування звітних даних, їх порівняння з реальними даними.

Упровадження обчислювальної техніки в процес аудиту дає змогу значно скоротити трудомісткість його проведення і надає нові можливості в організації і методиці проведення аудиту.

При роботі зі спеціальним аудиторським програмним продуктом поетапно виконуються такі процедури.

На першому етапі аудитор визначає завдання, які необхідно вирішити при перевірці за допомогою спеціального програмного забезпечення.

На другому етапі складається план виконання поставлених завдань і оцінка реальності застосування аудиторських програмних засобів. Із цією метою здійснюється аналіз форми і методу бухгалтерського обліку, що ведеться на підприємстві, й оцінюється можливість застосування оптимального аудиторського програмного забезпечення.

На третьому етапі здійснюється налаштування стандартних програмних засобів, розробка нових засобів, необхідних для даної аудиторської перевірки. Наявні програмні засоби адаптуються для фактичних облікових даних.

На четвертому етапі здійснюється перевірка сформованих на машинних носіях даних із метою підтвердження їх незмінності, оцінюється стан підприємства, що перевіряється, проводиться тестування та опрацювання за запланованим графіком, проводиться аналіз отриманої інформації, її оцінка за допомогою бази знань і формується комп'ютерний висновок за перевіреними позиціями.

Аудитор має можливість проводити перевірку як за окремими завданнями, так і за комплексом завдань у цілому. За необхідності аудитор у режимі запиту перевіряє визначені показники або дані з метою їх поглибленого дослідження. Запит здійснюється за допомогою інформаційної мови показників обліку, контролю й аудиту.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Передумови створення комп'ютерних систем в аудиті.
2. Специфіка автоматизації аудиторської діяльності.
3. Рівні програмування комп'ютерних програм аудиту.
4. Законспектувати МСА 401 “Аудит в умовах комп'ютерних інформаційних систем”.

Рекомендовані літературні джерела:

Основні: [1, 2, 27, 29, 30]

Додаткові: [44, 29, 53, 58, 65]

Інформаційні ресурси і Інтернет: [66, 67]

Тема 7. Місце внутрішнього аудиту в системі незалежного контролю

Перелік питань, що розкривають дану тему:

1. Поняття системи внутрішнього контролю та її складові. Середовище контролю і заходи контролю. Інформаційна база для оцінки надійності системи внутрішнього контролю. Вплив системи внутрішнього контролю на аудиторський ризик.
2. Система бухгалтерського обліку на підприємстві – політика і процедура, які стосуються відповідних записів бухгалтерських операцій.
3. Процедури контролю – спеціальні перевірки, що виконуються персоналом підприємства.

4. Вивчення і оцінка системи внутрішнього контролю. Документування результатів вивчення системи внутрішнього контролю. Тестування системи внутрішнього контролю.
5. Внутрішній аудит. Основні завдання внутрішнього аудиту. Організація системи внутрішнього аудиту. Відмінності внутрішнього аудиту від внутрішнього контролю.
6. Служба внутрішнього аудиту. Структура підрозділів внутрішнього аудиту.
7. Об'єкти внутрішнього аудиту та основні методичні прийоми. Перевірка стану бухгалтерського обліку.
8. Внутрішній аудиторський процес. Документальне призначення аудиторських перевірок.
9. Порядок складання підсумкового документу аудиторської перевірки.
10. Висновки і пропозиції аудиторів за результатами перевірки.

Ключові слова та терміни:

Внутрішній контроль — це процес, який забезпечує відповідність функціонування конкретного об'єкта прийнятим управлінським рішенням і спрямований на успішне досягнення поставленої мети. **Основною його метою** є об'єктивне вивчення фактичного стану справ у суб'єкта господарювання, виявлення та попередження тих факторів і умов, які негативно впливають на виконання прийнятих рішень і досягнення поставленої мети, та доведення цієї інформації до органу управління. Внутрішній контроль за діяльністю цехів, бригад, ділянок та інших внутрішньогосподарських формувань проводиться в суб'єктах господарювання їх керівниками і спеціалістами при виконанні ними своїх функціональних обов'язків, а також штатними контролерами, ревізорами та аудиторами.

Належне функціонування системи внутрішнього контролю залежить також від працівників, яким доручена відповідна діяльність. Система відбору, найму, просування по службі, навчання та підготовки кадрів повинна забезпечувати високу кваліфікацію і чесність відповідного персоналу.

Відповідальність за розробку і практичне ведення системи внутрішнього контролю покладається на керівництво економічного суб'єкта. Від нього залежить, щоб система внутрішнього контролю відповідала розмірам і специфіці діяльності економічного суб'єкта, функціонувала регулярно та ефективно.

Ефективна організаційна структура суб'єкта господарювання передбачає виправданий розподіл відповідальності й повноважень працівників. Вона повинна, по можливості, перешкоджати спробам окремих осіб порушувати вимоги контролю і забезпечувати розподіл несумісних функцій. Аудитор повинен знати, що функції працівника є несумісними, якщо їх зосередження в руках однієї особи може сприяти здійсненню випадкових або навмисних помилок і порушень, а також перешкоджати виявленню таких помилок і порушень.

Як функція управління, внутрішній контроль виконує такі завдання:

- дає інформацію щодо процесів, які відбуваються в суб'єкта господарювання;
- допомагає приймати найдоцільніші рішення із загальних і спеціальних питань розвитку підприємства;
- дає можливість судити про правильність прийнятих рішень, своєчасність і результативність їх виконання;
- дає змогу своєчасно виявити й усунути ті умови і фактори, які не сприяють ефективному веденню виробництва і досягненню поставленої мети;
- дає змогу скоригувати діяльність суб'єкта господарювання або окремих його виробничих підрозділів;
- дає можливість установити, які саме служби і підрозділи підприємства, а також напрями його діяльності сприяють досягненню поставленої мети і підвищенню результативності діяльності підприємства.

Перевагою внутрішнього контролю є те, що він здійснюється як попередній, поточний (оперативний) і подальший, може бути документальним, фактичним і комбінованим; може проводитись у вигляді: ревізії, тематичної перевірки, розслідування та службового розслідування.

У зв'язку з цим внутрішній контроль є одним із найефективніших при вмілому використанні функцій контролю органами управління.

Як функція управління, внутрішній контроль, залежно від часу проведення **поділяється на попередній, поточний (оперативний) і подальший.**

Попередній контроль здійснюється до прийняття управлінських рішень і здійснення господарських операцій. Управлінський персонал та головний бухгалтер здійснюють попередній контроль шляхом візування договорів і угод на отримання і відпуск матеріальних цінностей, виконання робіт і надання послуг; підготовки наказів про встановлення працівникам посадових окладів, надбавок до заробітної плати і про преміювання працівників підприємства тощо. Попередній контроль необхідний на всіх рівнях управління. Об'єктами попереднього контролю

можуть бути внутрішньогосподарські плани, проектно-кошторисна документація, документи на відпуск товарноматеріальних цінностей і готової продукції, на видачу грошових коштів, договори і т. ін. **Мета попереднього контролю** — попередити протизаконні дії посадових осіб, протизаконні та економічно недоцільні господарські операції; забезпечити економне й ефективне витрачання господарських ресурсів; не допустити невиробничих витрат.

Поточний (оперативний) контроль. Мета його — виявити в процесі господарських операцій негативні відхилення в господарській діяльності, які під час попереднього або наступного контролю можуть бути не виявлені, знайти внутрішньогосподарські резерви подальшого зростання ефективності виробництва. У зв'язку з цим поточному контролю необхідно приділяти особливу увагу з боку персоналу суб'єкта господарювання, безпосередньо зацікавленого в покращанні результатів господарсько-фінансової діяльності.

При поточному (оперативному) контролі аналізуються показники оперативної звітності, спеціалістами підприємств, а також внутрішніми аудиторами та ревізорами здійснюються тематичні перевірки. Особливо ефективним є поєднання поточного контролю з попереднім, що має важливе значення для попередження невиробничих витрат, запобігання можливим розкраданням і втратам матеріальних ресурсів та грошових коштів. **Подальший контроль** здійснюється після господарських операцій на підставі даних, зафіксованих у первинних документах, реєстрах бухгалтерського обліку і в бухгалтерській звітності. Мета такого контролю — перевірка доцільності й законності господарських операцій за певний період, виявлення недоліків у роботі, порушень і зловживань, якщо вони були допущені. Він допомагає виявити і мобілізувати резерви для подальшого покращання всіх виробничих та економічних показників.

Залежно від джерел інформації, яка використовується при здійсненні контрольних функцій, внутрішній контроль поділяється на **документальний і фактичний**.

Документальний контроль полягає у встановленні достовірності й законності господарських операцій за даними первинної документації, облікових реєстрів і звітності, в яких вони знайшли відображення.

Фактичним називається контроль, при якому кількісний і якісний стан об'єктів, які перевіряються, встановлюється шляхом обстеження, огляду, обмірювання, перерахунку, зважування, лабораторного аналізу та інших способів перевірки фактичного їх стану. До об'єктів контролю належать засоби підприємства, які включають у себе всі необоротні та оборотні активи.

Документальний і фактичний контроль тісно взаємопов'язані, тому що тільки їх спільне проведення дає змогу встановити дійсний стан об'єкта перевірки. Поєднання документального і фактичного контролю називають комбінованим контролем.

Залежно від мети, цільового призначення та методу організації розрізняють **ревізію, аудит, тематичну перевірку, розслідування і службове розслідування.**

Ревізія — це система контрольних дій, які здійснюються за дорученням керівника суб'єкта господарювання аудиторською або ревізійною групою за діяльністю структурних підрозділів. При ревізії встановлюється законність, достовірність та економічна доцільність здійснення господарських операцій, а також правомірність дій посадових осіб, які брали участь у їх здійсненні. **Основна мета ревізії** — виявлення фактів господарських і фінансових порушень, розкрадань, безгосподарності й марнування; встановлення причин і умов, що сприяли виявленим господарським порушенням і зловживанням, та винних у цьому осіб; ужиття заходів щодо відшкодування завданих збитків як у процесі ревізії, так і після неї; внесення пропозицій щодо усунення недоліків і порушень; притягнення до відповідальності осіб, які допустили порушення або зловживання.

Тематична перевірка — це система контрольних дій, спрямованих на вивчення однієї чи декількох сторін виробничої або господарськофінансової діяльності підприємств. Наприклад, перевірка збереженості матеріальних ресурсів і раціонального їх використання; забезпечення збереженості й раціонального використання обладнання; правильності розрахунків із робітниками і службовцями тощо.

Службове розслідування — це перевірка дотримання робітниками підприємства посадових обов'язків" а також нормативно-правових актів, що регулюють виробничі відносини. Вона проводиться спеціальною комісією, яка створюється наказом керівника суб'єкта господарювання, у разі виявлення розкрадань, нестач, втрат і псування матеріальних цінностей, виготовлення бракованої продукції та в інших випадках.

До предмета внутрішнього контролю належать усі процеси і явища, пов'язані з господарською діяльністю підприємств, при цьому межі внутрішнього контролю сягають від прийняття управлінського рішення до визначення його результативності.

Під терміном "об'єкт" слід розглядати кожен окремий елемент предмета внутрішнього контролю. **Об'єктами внутрішнього контролю** є господарські процеси, які в сукупності становлять господарську діяльність суб'єкта, що перевіряється. Об'єкти внутрішнього контролю досить різноманітні, тому дати їх вичерпний перелік неможливо. Сукупним

об'єктом аудиту можна назвати наявність і рух засобів підприємства та джерела їх формування. **Суб'єктами внутрішнього контролю є:**

- управлінський персонал та спеціалісти, до функцій яких входить попередній,
- поточний та подальший контроль;
- обліковий персонал на чолі з головним бухгалтером, якому належать функції контролю на всіх етапах відображення господарських процесів;
- спеціальні внутрішні контролюючі служби, створені на підприємстві з метою проведення того чи іншого контролю: наглядові ради; ревізійні комісії; інвентаризаційні комісії; комісії з розслідування незвичайних подій; внутрішні аудиторські служби.

У ході аудиторської перевірки аудитор зобов'язаний упевнитись у тому, що система бухгалтерського обліку достовірно відображає господарську діяльність клієнта.

Рада акціонерного товариства (наглядова рада). В акціонерному товаристві може створюватися рада акціонерного товариства (наглядова рада), що здійснює контроль за діяльністю його виконавчого органу. Статутом акціонерного товариства або за рішенням загальних зборів акціонерів на раду акціонерного товариства (наглядову раду) може бути покладено виконання окремих функцій, які належать до компетенції загальних зборів. Члени ради акціонерного товариства (наглядової ради) не можуть бути членами виконавчого органу.

Ревізійна комісія акціонерного товариства. Контроль за фінансово-господарською діяльністю правління акціонерного товариства здійснюється ревізійною комісією, яка обирається з числа акціонерів.

Порядок діяльності ревізійної комісії та її кількісний склад затверджується загальними зборами акціонерів згідно зі статутом товариства. В акціонерних товариствах необхідно розробити й затвердити Положення про ревізійну комісію.

Перевірки фінансово-господарської діяльності правління проводяться ревізійною комісією за дорученням загальних зборів, ради акціонерного товариства (наглядової ради) з її власної ініціативи або на вимогу акціонерів, які володіють у сукупності більш як 10% голосів. Ревізійна комісія складає висновок за річними звітами та балансами. Без висновку ревізійної комісії загальні збори акціонерів не мають права затверджувати баланс.

Тести для самоконтролю:

1. Метою застосування процедур дослідження системи внутрішнього контролю є:

а) аудитор повинен отримати таке розуміння підприємства та його середовища, яке буде достатнім для визначення ризиків суттєвого викривлення фінансових звітів в результаті шахрайства ;

б) аудитор повинен отримати розуміння підприємства, фінансова звітність якого перевіряється, та його середовища, в тому числі його внутрішнього контролю, яке буде достатнім для визначення і оцінки ризиків суттєвого викривлення фінансових звітів в результаті шахрайства або помилки, а також достатнім для розробки та виконання подальших аудиторських процедур;

в) аудитор повинен отримати таке розуміння підприємства, фінансова звітність якого перевіряється, та його середовища, в тому числі його внутрішнього контролю, яке буде достатнім для визначення і оцінки ризиків суттєвого викривлення фінансових звітів в результаті помилки, а також достатнім для розробки та виконання подальших аудиторських процедур;

г) аудитор повинен отримати розуміння підприємства, фінансова звітність якого перевіряється, та його середовища, в тому числі його внутрішнього контролю, яке буде достатнім для оцінки ризиків суттєвого викривлення фінансових звітів в результаті помилки.

2. Документом, що визначає основні положення та надає рекомендації щодо ефективності функціонування СВК, є:

а) Закон України «Про аудиторську діяльність»;

б) Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність»;

в) МСА300;

г) МСА315. **3. Обсяг необхідних аудиторських процедур**

залежить від розміру:

а) властивого ризику;

б) ризику контролю;

в) ризику невиявлення;

г) вірна відповідь відсутня.

4. До цілей суб'єкта господарювання, досягнення яких не передбачається системою внутрішнього контролю, відносять:

а) достовірність фінансової звітності;

б) ефективність діяльності суб'єкта господарювання;

в) дотримання застосування законів та нормативних актів;

г)вірна відповідь відсутня.

5.Внутрішні стандарти, розроблені аудитором, мають бути спрямовані на:

- а)розкриття переліку робочої документації;
- б)затвердження процедур обмеження доступу та надійності збереження;
- в)стандартизацію вимог до складання документації;
- г)усі відповіді вірні.

6.Розкриття робочої документації третім сторонам:

- а) передбачено;
- б) непередбачено.

7.Стандарти аудиторської фірми щодо робочої документації повинні забезпечити те, щоб така документація дозволяла:

- а)мати чіткого зв'язок відповідного документу з об'єктом перевірки;
- б)чітко і зрозуміло розкрити зміст відповідного документу для особи, яка

не складала такий документ;

- в)визначити період перевірки, для якого складено документ та об'єктивно

висвітлити інформацію;

- і) усі відповіді вірні.

8.Загальне ставлення, обізнаність і дії директорів та керівництва підприємства щодо системи внутрішнього контролю відповідають поняттю:

- а)облікової системи;
- б)середовища контролю;
- в)ризиків контролю;
- г)процедур контролю.

9.Що розробляється лиш є після того , як аудитор дослідить та задокументує систему внутрішнього контролю підприємства:

- а)стратегія аудиту;
- б)план аудиту;
- в)програма аудиту;
- г)усі відповіді вірні.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Законспектувати МСА 315 “Оцінка ризиків і система внутрішнього контролю”, 1001 «Середовище КІС – автономні комп’ютерні системи».
2. Внутрішній аудит у корпоративному керуванні.
3. Предмет, метод внутрішнього аудиту та його класифікація.
4. Виникнення внутрішнього аудиту та його необхідність. 5. Місце внутрішнього аудиту у системі контролю.

Рекомендовані літературні джерела:

Основні: [1, 33, 37, 40, 41]

Додаткові: [45,48,57,60]

Інформаційні ресурси і Інтернет: [72,73,75]

**Змістовний модуль 2. Загальна технологія аудиту Тема
8. Аудиторські докази і процедури їх отримання**

Перелік питань, що розкривають дану тему:

1. Аудиторські докази і їх види. Загальні вимоги до аудиторських доказів, оцінка їх надійності. Достатність і належність аудиторських доказів. Твердження фінансової звітності як напрями збирання аудиторських доказів. Основні фактори, які формують вимоги до аудиторських доказів. Вимоги до кількості та якості доказів.
2. Джерела аудиторських доказів та механізм їх одержання. Використання роботи експертів. Використання результатів роботи внутрішнього аудиту. Використання інформації, що надається керівництвом підприємства-клієнта. Оцінка аудиторських доказів. Залежність між аудиторськими доказами, ризиком та суттєвістю.
3. Аудиторські процедури, їх призначення та види. Достатність і належність аудиторських доказів. Джерела аудиторських доказів.
4. Аудиторська вибірка: значення, етапи, оцінка результатів вибіркової перевірки. Статистичні та нестатистичні методи вибірки.

Ключові слова та терміни:

Докази — це свідчення, які констатують будь-який факт і є незаперечними.

Аудиторські докази — це документально підтверджена інформація, зібрана аудитором під час перевірки, яка підтверджує висновки аудитора щодо будь-якої дії чи події господарюючого суб'єкта. Доказ може стати підтвердженням або спростуванням існування тієї або іншої дії чи події. МСА 500 «Аудиторські докази» стверджує, що «аудитор повинен одержати достатні та відповідні аудиторські докази для того, щоб мати змогу сформулювати обґрунтовані висновки...».

Джерелами аудиторських доказів можуть бути: облікова система, підтверджуюча документація, матеріальні активи, адміністрація і персонал підприємства, клієнти, постачальники, а також треті особи.

Ступінь достовірності аудиторських доказів залежить, передусім

від джерела їх отримання. Ураховуючи це, у всіх випадках при оцінці достовірності аудиторських доказів слід керуватися наступними твердженнями:

- зовнішній доказ (наприклад, отримане підтвердження від третьої сторони) є більш достовірним, ніж внутрішній;
- внутрішній доказ є більш достовірним, коли супутній вид внутрішнього контролю задовільний;
- доказ, отриманий самим аудитором, є більш достовірним, ніж отриманий від підприємства;
- доказ, отриманий у формі документів і письмових свідчень є більш достовірними, ніж усні свідчення.

Докази в аудиті можна класифікувати відповідно до правил подачі інформації, передбачених чинним законодавством, на прямі та непрямі.

Прямі — це докази, які підтверджуються первинними документами та обліковими регістрами. Наприклад, факт нестачі матеріалів підтверджений інвентаризаційними описами.

Непрямі — це свідчення, що не мають безпосереднього відношення до фактів з даного питання. Наприклад, надійність системи внутрішнього контролю може виступати непрямим доказом відсутності значних помилок у фінансовій звітності.

У залежності від джерела одержання інформації аудиторські докази можуть бути внутрішніми, зовнішніми та змішаними (комбінованими).

Внутрішні — інформація одержана від клієнта; **зовнішні** — інформація одержана від третіх осіб; **змішані** (комбіновані) — це докази, отримані від клієнта і підтверджені зовнішніми джерелами.

Аудитор, маючи відповідну інформацію, повинен бути повністю переконаний у тому, що його думка абсолютно правильна і справедлива. Для цього він повинен вирішити, чи є його докази достатньо переконливими та релевантними.

Релевантні — це докази, які мають цінність для вирішення поставленої проблеми. Наприклад, доказ того, що на підприємстві перекручена звітність із собівартості продукції, не є цінною при вирішенні питання щодо підтвердження наявності основних засобів.

На переконливість впливають три основні фактори: достовірність, достатність та своєчасність.

Достовірність характеризує докази з боку довіри до них та правдивості. Достовірність операції визначається повнотою і правильністю її оформлення у відповідності з чинними правилами ведення бухгалтерського обліку. Під достовірністю операції можна розуміти ступінь адекватного відображення нею об'єктивно здійснених явищ, подій чи процесів. При наявності в операції неточностей, які перекручують дійсні факти (показники), або при відсутності тих чи інших фактів (показників) інформацію називають недостовірною

Суб'єктивна інформація — це підтвердження будь-яких осіб про можливі результати. Наприклад, підтвердження адвоката, про швидке погашення кредиторської заборгованості.

Достатність зібраних доказів встановлюється їх кількістю. Тому розмір вибірки, встановлений аудитором, буде важливим, коли аудитор вирішує, чи буде йому досить зібраних свідчень. Так, він може вибрати 200 або 100 документів для дослідження. У першому випадку докази будуть більш достатніми. Крім розміру вибірки слід зважати і на характер елементів вибірки. При перевірці реалізації, стану розрахунків можуть бути вибрані документи з найбільшими сумами, за характеристикою покупців тощо.

Своєчасність — аудиторські докази більш достовірні, якщо вони відповідають моменту здійснення фактів.

Наприклад, оцінка ліквідності цінних паперів на дату складання балансу більш переконлива, ніж така ж оцінка на два місяці раніше. А оцінка показників звіту про фінансові результати більш переконлива, якщо вибірка охоплює весь період, а не якусь частину періоду.

Об'єднаний ефект. Ступінь переконливості доказів можна оцінити лише після загальної оцінки достовірності, достатності і своєчасності.

Тести для самоконтролю:

1. Призначення аудиторської документації полягає у:

- а) наданні аудитору можливості контролювати процес перевірки суб'єкта господарювання;
- б) наданні замовнику можливості контролювати процес перевірки суб'єкта господарювання;
- в) наданні аудитору можливості якісно проводити аудит суб'єкта господарювання;
- г) наданні державі можливості контролювати аудитора.

2. Робочі документи аудитора можуть містити:

- а) кількісну інформацію щодо суб'єкта господарювання;
- б) якісну інформацію щодо об'єкта перевірки;
- в) об'єктивно існуючі дані для одержання аудиторських доказів;
- г) якісну і кількісну інформацію.

3. Планування в аудиті регламентує

- а) МСА 200;
- б) МСА 300;
- в) МСА 315;
- г) не регламентується.

4. Виділяють планування:

- а) діяльності аудиторської фірми;
- б) конкретної аудиторської перевірки;
- в) прибутків фірми;
- г) правильні відповіді А і Б.

5. Що не є метою планування діяльності аудиторської фірми:

- а) зменшення професійного ризику;
- б) отримання прибутку;
- в) розширення ринків збуту;
- г) розширення видів діяльності.

6. Що є метою планування конкретної аудиторської перевірки:

- а) забезпечення якості аудиту;
- б) отримання прибутку;
- в) розширення видів діяльності;
- г) правильна відповідь А і Б.

7. Призначення аудиторської документації полягає у:

- а) наданні аудитору можливості контролювати процес перевірки суб'єкта господарювання;

б) наданні замовнику можливості контролювати процес перевірки суб'єкта

господарювання;

в) наданні аудитору можливості якісно проводити аудит суб'єкта

господарювання;

г) наданні державі можливості контролювати аудитора.

8. Робочі документи аудитора можуть містити:

а) кількісну інформацію щодо суб'єкта господарювання;

б) якісну інформацію щодо об'єкта перевірки;

в) об'єктивно існуючі дані для одержання аудиторських доказів;

г) якісну і кількісну інформацію.

9. Обсяг, перелік та зміст робочої документації визначає: а) аудитор самостійно;

б) Аудиторська палата України;

в) Спілкою аудиторів України;

г) мають типову форму в окремих напрямках аудиторської перевірки.

10. Внутрішні стандарти, розроблені аудитором, мають бути спрямовані на:

а) розкриття переліку робочої документації;

б) затвердження процедур обмеження доступу та надійності збереження;

в) стандартизацію вимог до складання документації;

г) усі відповіді вірні.

11. Стандарти аудиторської фірми щодо робочої документації повинні забезпечити те, щоб така документація дозволяла:

а) мати чіткого зв'язок відповідного документу з об'єктом перевірки;

б) чітко і зрозуміло розкрити зміст відповідного документу для особи, яка

не складала такий документ;

в) визначити період перевірки, для якого складено документ та об'єктивно

висвітлити інформацію;

і) усі відповіді вірні.

12. Призначення аудиторського звіту полягає у:

а) наданні можливості керівництву клієнта виправити викривлення під

концептуальної основи;

б) затвердження результатів діяльності аудитора;

- в) інформуванні зовнішніх користувачів щодо стану бухгалтерського обліку і фінансової звітності;
- г) вірна відповідь відсутня.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Законспектувати МСА 500 “Аудиторські докази”.
2. Проблеми надійності аудиторських доказів.
3. Аудиторський огляд документів.
4. Аудиторські прийоми контролю документів.
5. Спеціальні прийоми дослідження фактів дійсності. 6. Вибірковий прийом дослідження документів та фактів в аудиті.

Рекомендовані літературні джерела:

Основні: [1, 20, 22, 25, 26, 34, 49]

Додаткові: [44, 49, 50, 53]

Інформаційні ресурси і Інтернет: [66, 67, 68, 70]

Тема 9. Робочі документи аудитора

Перелік питань, що розкривають дану тему:

1. Робочі документи аудитора, їх сутність і класифікація.
2. Методика складання робочих документів аудитора під час планування, 3. Підготовки, проведення перевірки, узагальнення її даних, а також документальна інформація, одержана в ході аудиту від третіх осіб. 4. Використання робочих документів на узагальнюючій стадії контрольно-аудиторського процесу і при підготовці аудиторського висновку.
5. Роль робочих документів аудитора в організації його праці. 6. Робоче досьє аудитора: постійний і тимчасовий файли.
7. Реквізити робочих документів.
8. Вимоги до зберігання робочих документів.
9. Методика складання робочих документів аудитора і ведення аудиторського досьє.
10. Організаційні, адміністративні документи аудиторських процедур з окремих статей річного звіту й інші аудиторські дані, висновок, рекомендації (пропозиції).

Ключові слова та терміни:

Документальне оформлення аудиторської перевірки складається з двох видів документації — робочої та підсумкової.

Аудитор зобов'язаний вести документацію зі справ, які стосуються прийнятих рішень за результатами проведеної аудиторської перевірки і які, в свою чергу, будуть покладені в основу аудиторського висновку.

Робоча документація — це записи, за допомогою яких аудитор фіксує проведені процедури перевірки, тести, отриману інформацію і відповідні висновки, які робляться під час проведення аудиторської перевірки. У робочу документацію вноситься інформація, яка, на думку аудитора, є важливою для того, щоб правильно виконати аудиторську перевірку, і яка повинна підтвердити висновки та пропозиції в аудиторському висновку. Робоча документація може бути оформлена у вигляді стандартних форм і таблиць на папері або зафіксована на електронних носіях інформації, на кіно- чи відеоплівку.

Під час планування та проведення аудиту робоча документація допомагає краще здійснювати аудиторську перевірку та контроль над процесом її проведення, в ній реєструються результати аудиторських експертиз, виконаних для підтвердження прийнятих аудитором рішень.

Суть робочих документів, їх зміст, форма, володіння та порядок зберігання викладені в **МСА 230 "Документація"**.

Основним призначенням робочих документів вважають: розробку плану перевірки; підтвердження виконання плану перевірки; систематизацію інформації, яка збирається в процесі перевірки; організацію оперативного управління процесом перевірки; створення основи для визначення ефективності виконаної роботи кожним аудитором; оцінку адекватності поточних методів аудиту, які використовуються, чинному господарському законодавству.

Зміст робочої документації значною мірою є питанням професійного судження аудитора, оскільки немає ні можливості, ні необхідності документувати кожне спостереження або обстеження.

За МСА 230 аудитор зобов'язаний вести документацію зі справ, які стосуються прийняття рішень за результатами проведених аудиторських процедур, що пізніше будуть покладені в основу аудиторського висновку. Залежно від обсягу роботи у клієнта аудитору слід зібрати докази, які б підтвердили або спростували твердження про те, що фінансова звітність об'єктивно, повно й достовірно відображає фінансовий стан клієнта, а здійснені господарські операції є законними і доцільними.

Після завершення аудиту робочі документи залишаються в аудитора, вони є його власністю. Аудитор повинен складати довідки на

підставі витягів зі своїх робочих документів. Проте його право власності обмежене етичними нормами та умовами конфіденційності. Робочі документи аудитора не можуть розглядатись як частина фінансової документації клієнта.

По закінченні аудиту робоча документація підлягає здачі для обов'язкового збереження в архіві аудиторської організації.

Порядок зберігання підсумкової документації встановлюється аудиторською фірмою з урахуванням забезпечення вимог зберігання та конфіденційності.

Термін зберігання підсумкової документації визначається виходячи з практики аудиторської діяльності, юридичних вимог та інших міркувань.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Необхідність документування роботи аудиторів?
  2. Загальні поняття та мета складання робочих документів.
  3. Склад робочих документів.
  4. Вимоги до оформлення робочих документів.
  5. Основні реквізити робочих документів.
  6. Міжнародний стандарт, що регулює складання робочих документів?
  7. Класифікація робочих документів.
  8. Порядок і терміни зберігання робочих документів.
  9. Аудиторське досьє.
  10. Підсумкові документи.
  11. Фактори, що визначають склад, кількість і зміст робочих документів?
  12. Види робочих документів?
  13. Законспектувати МСА 230 “Аудиторська документація”.
- Підготуватися до тестування.

Рекомендовані літературні джерела:

Основні: [1, 4, 9, 10, 11, 18, 20, 22,]

Додаткові: [47, 48, 57, 58]

Інформаційні ресурси і Інтернет: [68, 69, 71]

Тема 10. Контроль якості аудиторських послуг.

Перелік питань, що розкривають дану тему:

1. Значення та необхідність контролю якості аудиторських послуг

2. Організація системи контролю якості аудиторських послуг
3. Відповідальність керівництва за організацію контролю якості на

Фірмі

4. Етичні вимоги **Ключові слова та терміни:**

Комітет контролю якості забезпечує проведення перевірок суб'єктів аудиторської діяльності, крім тих, які здійснюють обов'язковий аудит фінансової звітності підприємств, що становлять суспільний інтерес.

Комітет з контролю якості аудиторських послуг очолює голова комітету, який призначається на посаду з'їздом аудиторів України та працює в Аудиторській палаті України за основним місцем роботи. На працівників Комітету з контролю якості аудиторських послуг поширюється законодавство у сфері запобігання і протидії корупції.

Порядок діяльності Комітету з контролю якості аудиторських послуг визначається положенням, що затверджує з'їзд аудиторів України.

Етичні вимоги - етичні вимоги визначаються відповідними нормами Закону України «Про аудиторську діяльність» і Кодексом етики. Кодекс етики визначає такі фундаментальні принципи професійної етики (далі – етичні принципи):

- а) чесність;
- б) об'єктивність;
- в) професійна компетентність та належна ретельність;
- г) конфіденційність;
- г) професійна поведінка.

Політика контролю якості – це формалізована сукупність принципів, методів і правил, застосовуваних Фірмою при здійсненні контролю якості аудиторських послуг.

Процедури контролю якості – це заходи та дії, які здійснює Фірма для впровадження політики контролю якості та моніторингу відповідності системи контролю якості Фірми.

Завдання для самоконтролю:

Завдання 1

До АПУ надійшла скарга щодо заниження розміру гонорару аудитором приватним підприємцем Шатковським А.Д. за надані послуги від аудиторської фірми „Кронос“.

Дослідження сутності питання встановило, що клієнт аудитора в попередніх періодах користувався послугами аудиторської фірми. Порівняльна інформація щодо аудиторів наведена в наступній таблиці:

Завдання 2

ТОВ „Десна” уклала договір на аудит фінансової звітності з аудиторомприватним підприємцем, який самостійно надає послуги протягом останніх двох років. Під час аудиту керівництвом підприємства було надано всю необхідну інформацію.

За кілька днів до закінчення терміну перевірки директор ТОВ „Десна” запрошує аудитора в дорогий ресторан на обід, спираючись на те, що їм необхідно краще познайомитися, обговорити результати аудиту, а іншого вільного часу у графіку керівника не має.

Визначте професійну етичну загрозу, яка може виникнути, та запропонуйте шляхи до її вирішення.

Завдання 3

На підприємстві здійснюється аудиторська перевірка. Аудитор знаходить ряд суттєвих помилок у показниках звітності, які було допущено головним бухгалтером. Головний бухгалтер жінка, яка має двох маленьких дітей, і яку менше ніж півроку тому покинув чоловік.

Жінка благає, щоб аудитор не розголошував про її помилки керівництву у звіті, і обіцяє, що вона все виправить. В іншому випадку, за її словами, їй погрожує звільнення.

Визначте професійну етичну загрозу, яка може виникнути, та запропонуйте шляхи до її вирішення.

Завдання 4

Дружина аудитора працює головним бухгалтером ВАТ „Прометей”.

Аудиторприватний підприємець самостійно проводить перевірку фінансової звітності ЗАТ „Енергія”, яка є конкурентом ВАТ „Прометей”.

Під час перевірки аудитор захворів, й існує загроза недотримання термінів закінчення аудиту. Дружина, як бухгалтер-професіонал з досвідом роботи по складанню фінансової звітності, пропонує чоловікові свою допомогу в завершенні аудиту ЗАТ „Енергія”.

Визначте професійну етичну загрозу, яка може виникнути, та запропонуйте шляхи до її вирішення.

Завдання 5

ТОВ „Аудит-сервіс” проводить аудит фінансової звітності підприємства протягом останніх п'яти років.

За наслідками податкової перевірки повноти та своєчасності сплати податків працівниками ДПІ було визначено велику суму недоїмки по несплачених податках.

На підставі цього факту в ході процесуальних дій у аудиторської фірми вимагають робочу документацію, але керівництво прийняло рішення її не надавати, поклавшись на те що воно не має права розголошувати інформацію, яка було отримана в процесі аудиту.

Визначте професійну етичну загрозу, яка може виникнути, та запропонуйте шляхи до її вирішення.

Завдання 6

У місцевій газеті було розміщено оголошення наступного змісту: «Надаються послуги з обов'язкового аудиту фінансової звітності всім підприємствам. Аудитор Іванова М. М. якісно та швидко перевірить фінансову звітність за ціною, що не перевищує 3000 грн.».

Які етичні принципи було порушено аудитором?

Завдання 7

Професійний бухгалтер працівник аудиторської фірми, з якою було укладено договір на аудит, знайшов багато викривлень у фінансовій звітності. За усіма ознаками має місце шахрайство із боку керівника підприємства, звітність якого перевіряється.

За кілька днів до завершення перевірки аудитору повідомляють, що його дитина може не скласти успішно випускні іспити у школі, якщо аудитор оголосить власникам всі порушення.

Визначте професійну етичну загрозу, яка може виникнути, та запропонуйте шляхи до її вирішення.

Завдання 8

Аудитор перевіряє документи підприємства, де його дружина обіймає посаду начальника цеху.

У зв'язку зі значним обсягом робіт аудитор взяв документи додому на перевірку. Дружина, яка за освітою бухгалтер, пропонує свою допомогу в роботі.

Визначте професійну етичну загрозу, яка може виникнути, та запропонуйте шляхи до її вирішення

Завдання 9

В результаті проведення перевірки аудитор отримав інформацію, що ВАТ «Мир» має намір провести через 3 місяці додатковий випуск акцій. За допомогою знайомого брокера аудитор придбав акції товариства і через 3 місяці, коли їх котирування на фондовій біржі зросли на 25%, вигідно продав.

Оцініть дії аудитора з позиції дотримання ним етичних принципів та норм законодавства.

Завдання 10

Аудитору пропонуються 3 безкоштовні покупки товарів, які виготовляє фірмаклієнт, в обмін на надання неправдивого висновку щодо звітності підприємства. Цю пропозицію керівництво підприємства-клієнта пояснює тим, що висновок по обов'язковому аудиту є формальним, а на посаді директора знаходиться акціонер, який володіє більш ніж 60% акцій, отже ніяких претензій з боку замовника не буде.

Визначте професійну етичну загрозу, яка може виникнути, та запропонуйте шляхи до її вирішення.

Питання для поглибленого вивчення:

1. Як Ви розумієте контроль якості аудиторських послуг?
2. Які документи регулюють контроль якості?
3. Які є види контролю якості аудиторських послуг?
4. Що включає система контролю якості аудиторської фірми?
5. Що таке моніторинг у системі контролю якості?
6. Як часто здійснюється підвищення кваліфікації аудиторів?
7. Що таке “людські ресурси” як елемент системи контролю фірми?
8. У якому вигляді здійснюється зовнішній контроль якості аудиторських послуг?
9. Які є рівні контролю якості аудиту?

Рекомендовані літературні джерела:

Основні: [1, 18, 20, 22, 25, 26, 34, 49]

Додаткові: [49, 53, 54, 60]

Інформаційні ресурси і Інтернет: [62, 63, 66]

Тема 11. Вибіркова перевірка в аудиті.

Перелік питань, що розкривають дану тему:

1. Значення та необхідність вибірки в аудиті
2. Класифікація вибірки
3. Ризики вибіркової перевірки
4. Етапи вибірки
5. Складання вибірки, її розмір та вибір елементів для перевірки
6. Оцінка результатів вибірки

Ключові слова та терміни:

Аудиторська вибірка – застосування аудиторських процедур до менш ніж 100% елементів в межах сукупності, яка стосується аудиту, таким чином, щоб усі одиниці вибірки мали шанс бути відібраними для того, щоб забезпечити аудитора обґрунтованою основою, завдяки якій будуть зроблені висновки про всю сукупність.

Сукупність – весь набір даних, з яких проводиться вибірка, та про яку аудитор бажає зробити висновки.

Одиниці вибірки – окремі об'єкти, які складають сукупність (можуть бути фізичними елементами, наприклад, рахунки-фактури або сальдо за рахунками окремих дебіторів, або грошовими одиницями).

Статистична вибірка – підхід до вибірки, який має наступні характеристики:

- а) випадковий відбір елементів вибірки, та
- б) використання теорії ймовірності для оцінюванні результатів вибірки, включаючи оцінюванні ризику вибірки.

Підхід до вибіркового методу, який не має характеристик (а) та (б), вважається нестатистичною вибіркою.

Окремі дані, які складають сукупність, називаються елементами вибірки. Для досягнення найефективнішого побудування вибірки можна використовувати метод стратифікації.

Стратифікація – процес розподілу сукупності на підсукупності, кожна з яких є групою одиниць вибірки, що мають подібні характеристики (часто грошова цінність).

При проведенні складного аудиту доцільно застосовувати метод стратифікації вибірки за окремими статтями Вибірки зазвичай формуються

Представницька вибірка — це вибірка, що відображає основні характеристики генеральної сукупності. Але на практиці важко визначити, була отримана представницька вибірка чи ні навіть після проведення аудиторської перевірки.

Непредставницьку вибірку можна отримати в двох випадках: при великій помилці вибірки та при невибіркової перевірці. Ризик її виникнення відповідно називається вибірковим та невибірковим.

Питання для поглибленого вивчення:

1. Яким стандартом регламентуються вимоги до вибіркових досліджень в аудиті?
2. Які методи відбору статей для тестування можуть використовувати аудитори?
3. За якими ознаками аудитор може відібрати конкретні статті для перевірки?
4. Якими факторами обумовлюється необхідність застосування вибіркових досліджень в аудиті?
5. Дайте визначення поняття «аудиторська вибірка».
6. Дайте визначення поняття «генеральна сукупність».
7. Які вимоги ставляться до генеральної сукупності?
8. У чому полягає зміст стратифікації?
9. Які вимоги ставляться до аудиторської вибірки?
10. Які умови впливають на можливість застосування вибіркового дослідження?
11. Які існують обмеження для застосування вибіркового дослідження?
12. Назвіть основні етапи організації вибіркових досліджень в аудиті.
13. Які існують методи визначення обсягу вибіркового дослідження в аудиті?
14. Розкрийте сутність атрибутивного вибіркового дослідження.
15. Розкрийте сутність варіаційного вибіркового дослідження.
16. Що у вибірковому дослідженні розуміють під обсягом вибірки?
17. Чим відрізняється розрахунок обсягу вибірки за умови атрибутивного і варіаційного дослідження?
18. У чому полягає зміст коефіцієнта надійності і від чого він залежить?
19. Назвіть і охарактеризуйте основні способи імовірнісного (формального, випадкового) відбору.
20. Назвіть і охарактеризуйте основні способи неімовірнісного відбору.
21. У чому полягає сутність відбору із застосуванням стратифікації?

22. Охарактеризуйте ризик, пов'язаний з вибіркою.
23. Які види ризику існують при перевірці ефективності системи внутрішнього контролю?
24. Які види ризику існують при застосуванні монетарної вибірки з метою перевірки оборотів і сальдо по рахунках? 25. У чому полягає зв'язок суттєвості й вибірових досліджень в аудиті?

Рекомендовані літературні джерела:

Основні: [2, 9, 10, 11, 18, 20, 22, 25, 26, 34, 49]

Додаткові:[49, 50, 53, 55]

Інформаційні ресурси і Інтернет: [64, 67]

Тема 12. Аудит фінансового стану підприємства.

Перелік питань, що розкривають дану тему:

1. Джерела інформації аудиту фінансового стану. Аудиторські процедури в аудиті фінансового стану підприємства. Спільне і відмінне між фінансовим аналізом і аудитом фінансового стану.
2. Основні етапи аудиту фінансового стану. Методика аудиторської оцінки фінансових результатів.
3. Аудит фінансової стійкості підприємства. Аудит платоспроможності підприємства. Аудит ліквідності підприємства. Узагальнюючі методи оцінки

Ключові слова та терміни:

Для загальної характеристики підприємства слід провести фінансовий аналіз його показників, вивчити їх у динаміці, порівняти із середніми показниками в галузі.

Основні показники, які залежно від мети аудиту повинні вивчатися аудитором: показники платоспроможності, фінансової стійкості, автономії, маневреності оборотних засобів, фінансування, кредитоспроможності, ліквідності тощо. З метою проведення такого аналізу рекомендується складання порівняльного аналітичного балансу, до якого входять основні агреговані показники бухгалтерського балансу. Порівняльний аналітичний баланс дає змогу спростити роботу з проведення аналізу основних фінансових показників підприємства.

Із метою поглибленого аналізу фінансових показників підприємства порівняльні аналітичні таблиці можуть складатися для конкретних показників, наприклад, основних засобів, запасів тощо.

Зовнішнім проявом фінансової стійкості підприємства є його платоспроможність. Підприємство вважається платоспроможним, якщо грошові кошти, які в нього є, короткострокові фінансові вкладення (цінні папери, тимчасова фінансова допомога іншим підприємствам) й активні розрахунки (розрахунки з дебіторами) покривають його короткострокові зобов'язання. Платоспроможність підприємства можна подати у вигляді нерівності:

Економічною суттю фінансової стійкості підприємства є забезпеченість його запасів і витрат джерелами їх формування.

Для аналізу фінансової стійкості необхідно розрахувати такий показник, як надлишок чи нестача засобів для формування запасів і витрат, який розраховується як різниця між величиною джерел засобів і величиною запасів. Тому для аналізу передусім потрібно визначити розміри джерел засобів, які є у підприємства для формування його запасів і витрат.

Для характеристики джерел засобів для формування запасів і витрат використовуються показники, які відображають різний ступінь охоплення видів джерел. Серед них такі показники:

Для характеристики фінансової стійкості підприємства використовується також ряд фінансових коефіцієнтів (у тексті розрахунки показані за показниками балансу на кінець звітної періоду).

Коефіцієнт автономії розраховується як відношення величини джерел власних засобів (капітал і резерви) до підсумку (валюти) балансу:

Нормальне обмеження (оптимальна величина) цього коефіцієнта знаходиться на рівні 0,5, тобто $K_a \geq 0,5$. Коефіцієнт показує частку власних засобів у загальному обсязі ресурсів підприємства. Чим вища ця частка, тим вища фінансова незалежність (автономія) підприємства.

Коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів розраховується як відношення позикових і власних коштів:

Нормальне обмеження — $K_{пв} \leq 1$. Коефіцієнт показує, яка частина діяльності підприємства фінансується за рахунок позикових джерел засобів.

Коефіцієнт забезпеченості власними засобами розраховується як відношення величини власних оборотних засобів до вартості запасів:

Нормальне обмеження - $K_z \geq 0,1$. Коефіцієнт показує наявність власних оборотних засобів, необхідних для фінансової стійкості.

Коефіцієнт маневреності розраховується як відношення власних оборотних засобів до загальної величини капіталу:

Нормальне обмеження — $K_m \geq 0,5$. Коефіцієнт показує, яка частина власних засобів вкладена в наймобільніші активи. Чим вища доля цих засобів, тим більше у підприємства можливостей для маневрування своїми засобами. Як видно, цей показник у досліджуваному підприємстві потребує додаткового вивчення.

Коефіцієнт фінансування розраховується як відношення власних джерел до позикових:

Нормальне обмеження - $K_f \geq 1$. Коефіцієнт показує, яка частина діяльності підприємства фінансується за рахунок власних засобів.

Для зручності проведення аналізу можна побудувати таблицю, до якої вносяться величини коефіцієнтів, розраховані за фінансовими показниками підприємства

У процесі взаємовідносин підприємств з установами кредитної системи, а також з іншими підприємствами постійно виникає необхідність у проведенні аналізу кредитоспроможності позичальника.

Кредитоспроможність — це здатність підприємства своєчасно і повністю розраховуватися за своїми зобов'язаннями. Рівень кредитоспроможності важливий як для банків, котрі видають кредити, так і підприємств, що прагнуть їх отримати.

У ході аналізу кредитоспроможності проводяться розрахунки з визначення ліквідності активів підприємства і ліквідності його балансу.

Ліквідність активів — це величина, обернена до часу, необхідного для перетворення їх на гроші, тобто чим менше часу необхідно для перетворення активів на гроші, тим вони ліквідніші.

Ліквідність балансу виявляється в ступені покриття зобов'язань підприємства його активами, строк перетворення яких на гроші відповідає строку погашення зобов'язань. Ліквідність балансу досягається встановленням рівності між зобов'язаннями підприємства та його активами.

Технічна сторона аналізу ліквідності балансу полягає в зіставленні засобів в активі із зобов'язаннями в пасиві. При цьому активи повинні бути згруповані за ступенем їх ліквідності і розташовані в порядку зменшення ліквідності, а зобов'язання — за строками їх погашення і розташовані в порядку зростання строків оплати.

Питання для самостійного опрацювання:

1. В чому сутність методики аудиту фінансового стану підприємства?
- 2.Що є джерелом аудиту фінансового стану?
- 3.Назвіть етапи аудиту фінансового стану та їх особливості.

4. Які коефіцієнти необхідно розрахувати аудитору для оцінки майнового стану підприємства?

5. Що собою являє коефіцієнт відновлення та його економічна інтерпретація?

6. Коли підприємство вважається платоспроможним?

7. На підставі яких показників оцінюється фінансова стійкість підприємства?

8. На підставі яких документів розраховується коефіцієнт платоспроможності (ліквідності)?

9. Які показники при аудиті фінансового стану характеризують ділову активність підприємства?

10. На підставі яких документів розраховується коефіцієнт рентабельності активів і пасивів?

9. Які показники рентабельності розраховуються на підставі потоків власних грошових коштів?

12. Вивчити МСА 570 “Безперервність”. Повторити методику фінансового аналізу діяльності підприємства, основні фактори, що впливають на фінансовий стан.

Рекомендовані літературні джерела:

Основні: [20, 22, 25, 26, 34, 49]

Додаткові: [56, 58, 60, 61]

Інформаційні ресурси і Інтернет: [64, 65, 69]

Тема 13. Організація і методика аудиту фінансової звітності підприємства.

Перелік питань, що розкривають дану тему:

1. Склад фінансової звітності підприємства. Методи експертної оцінки фінансової звітності підприємства під час аудиту. Аудит достовірності показників фінансової звітності.

2. Концепція безперервності підприємства і її значенні в аудиті фінансової звітності і фінансового стану підприємства. Оцінка доцільності застосування концепції безперервності при підготовці фінансової звітності. Дії аудитора у разі наявності сумнівів в доцільності застосування концепції безперервності.

3. Етапи аудиту фінансової звітності. Аудит активів і пасивів, доходів і витрат.

Ключові слова та терміни:

Аудиторська перевірка починається із загального огляду звітних форм клієнта (їхній склад та структуру ми розглянули в попередньому розділі). Етапи перевірки фінансової звітності:

- 1) перевірка правильності заповнення адресної частини;
- 2) визначення виду діяльності підприємства (необхідне для правильного розмежування доходів і витрат підприємства за основною та іншою діяльністю);
- 3) перевірка правильності заповнення звітності за формою: наявність усіх передбачених показників, відсутність підчисток і виправлень;
- 4) логічний аналіз показників звітності з метою визначення ділянок у звітності з найінформаційнішим ризиком, тобто тих, де найвірогідніша можливість виявлення шахрайства чи помилок в обліку і звітності. Залежно від цього визначають ті операції й активи, які повинні бути перевірені ретельніше, і ті, де можна покластися на інформацію клієнта;
- 5) рахункова перевірка, тобто зіставлення і перевірка взаємозв'язку показників, відображених у різноманітних формах бухгалтерської звітності;
- 6) перевірка показників форм фінансової звітності;
- 7) встановлення суттєвості виявлених відхилень у показниках фінансової звітності.

Зіставлення показників різних форм річної звітності проводять у відповідності з Методичними рекомендаціями, наведеними нижче. Залежно від технічних можливостей ця робота може бути виконана як вручну, так і з використанням комп'ютера.

Перевірка правильності складання балансу базується на таких основних моментах:

- 1) дані статей балансу на початок періоду повинні відповідати даним балансу на кінець попереднього періоду. При зміні вступного балансу на початок року в порівнянні зі звітними даними за попередній рік повинні бути надані відповідні пояснення;
- 2) дані статей балансу на кінець звітного періоду повинні бути обґрунтовані результатами інвентаризації;
- 3) суми статей балансу за розрахунками із фінансовими, податковими органами, установами банків повинні бути звірені з ними і бути тотожними;

4) дані кінцевого балансу повинні відповідати оборотам і залишкам на рахунках Головної книги чи іншого аналогічного реєстру бухгалтерського обліку на кінець звітного року;

5) дані балансів на початок і кінець року мають бути зіставленими. Будьякі розбіжності в методології формування однієї і тієї ж статті вступного і підсумкового балансів повинні бути пояснені.

У процесі підтвердження достовірності інформації звіту з фінансових результатів, який перевіряє аудитор, може виникнути три ситуації, коли:

- інформація, показана у звіті, відображає реальний результат фінансовогосподарської діяльності;

- інформація у звіті викривлена ненавмисне, тобто через помилки в обліку, неправильне тлумачення законів, неправильну інтерпретацію господарських фактів та з інших причин;

- інформація у звіті викривлена через неправильне її відображення працівниками підприємства навмисне, тобто шляхом застосування дій, спеціально підготовлених для викривлення певної інформації.

Важливою якісною характеристикою інформації звітності про фінансові результати є повнота інформації, яка в Україні найчастіше стає причиною викривлення цієї звітності.

Завдання для самоконтролю:

Завдання 1. Перевірка правильності складання балансу базується на таких основних моментах:

1) дані статей балансу на початок періоду повинні відповідати даним балансу на кінець попереднього періоду. При зміні вступного балансу на початок року в порівнянні зі звітними даними за попередній рік повинні бути надані відповідні пояснення;

2) дані статей балансу на кінець звітного періоду повинні бути обґрунтовані результатами інвентаризації;

3) суми статей балансу за розрахунками із фінансовими, податковими органами, установами банків повинні бути звірені з ними і бути тотожними;

4) дані кінцевого балансу повинні відповідати оборотам і залишкам на рахунках Головної книги чи іншого аналогічного реєстру бухгалтерського обліку на кінець звітного року;

5) дані балансів на початок і кінець року мають бути зіставленими. Будьякі розбіжності в методології формування однієї і тієї ж статті вступного і підсумкового балансів повинні бути пояснені.

Результати зіставлення показників балансу і Головної книги в разі виявлення розбіжностей записують до робочого документа (таблиця 1, 2).

Таблиця 1

Результати перевірки тотожності показників Балансу та Головної книги

Показники (статі балансу)	Код рядка балансу	Номер 67бух галтерського рахунку	Залишки на рахунках						Причини	Примітки	
			На початок періоду			На кінець періоду					
			За балансом	За головною книгою	Розходження (+ -)	За балансом	За головною книгою	Розходження (+ -)			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	

Таблиця 2

Зведені дані про результати рахункової перевірки статей балансу

Питання для самостійного опрацювання:

1. Назвіть основні принципи, на яких базується аудит правильності складання балансу підприємства.

2. Що відноситься до сумнівних боргів?

Показники (статі балансу)	Код рядка балансу	На початок періоду перевірки		На кінець періоду перевірки		Причини	Примітки
		«_»_20_р.		«_»_20_р.			
		Зниження в балансі	Завищення в балансі	Зниження в балансі	Завищення в балансі		

3. Назвіть перелік об'єктів перевірки активів підприємства.

4. Які аспекти включає перевірка правильності відображення в балансі активів підприємства?

5. Назвіть основні об'єкти аудиту пасивів підприємства.
6. На підставі яких документів перевіряється наявність основних засобів?
7. Що являє собою формальна перевірка фінансової звітності?
8. Що являє собою аналітична перевірка фінансової звітності?
10. Який міжнародний стандарт аудиту застосовується при написанні висновку?
11. Назвіть основні напрямки емпіричного дослідження.
11. Нормативне забезпечення експертної оцінки балансу і фінансового стану підприємства під час аудиту.
12. Використання законодавчих актів для оцінки балансу і фінансового стану підприємства.

Рекомендовані літературні джерела:

Основні: [1,12, 17, 18, 22, 28]

Додаткові: [44, 45, 47]

Інформаційні ресурси і Інтернет: [62,63,64]

Тема 14. Узагальнення результатів аудиторської перевірки

Перелік питань, що розкривають дану тему: 1.

Аудиторський звіт та аудиторський висновок. Види аудиторських висновків. Загальні вимоги до аудиторського висновку.

2. Позитивний висновок, умови його представлення. Обставини для ненадання безумовно позитивного висновку: невпевненість та незгода. Модифікований висновок. Умовнопозитивний висновок.

Фундаментальна та не фундаментальна невпевненість або незгода та їх причини. Негативний висновок та умови його представлення.

Відмова від надання висновку.

3. Вимоги до стилю формування аудиторського висновку.

4. Порядок складання та надання аудиторських висновків. Рішення користувачів звітності за результатами аудиту. 5. Методика узагальнення результатів аудиторської перевірки. Підсумкові документи аудиту. Аудиторські висновки, їх види і порядок складання. Структура аудиторського висновку. Поняття, що застосовуються для вираження суджень аудитора.

Ключові слова та терміни:

По закінченні аудиторської перевірки **аудитор складає** два підсумкових документи: звіт про результати аудиторської перевірки та аудиторський висновок.

Для користувачів публічної фінансової звітності аудитор готує чіткий висновок про перевірену звітність, відповідність її у всіх суттєвих аспектах Інструкціям про порядок складання звітності та принципам обліку, які передбачені Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" і Національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку. Порядок складання висновку регламентується **МСА 700 "Аудиторський висновок про фінансову звітність", МСА 800 "Аудиторський висновок при виконанні завдань аудиту спеціального призначення"**.

За своїм правовим статусом висновок аудитора прирівнюється до висновку експертизи, що призначається у відповідності з процесуальним законодавством України.

Структура аудиторського висновку має такі елементи: заголовок; адресат; вступ; опис обсягу аудиторської перевірки; висновок аудитора про перевірену фінансову звітність; дата аудиторського висновку; підпис аудиторського висновку; адреса аудиторської фірми.

Заголовок аудиторського висновку містить запис про те, що аудиторську перевірку проведено незалежним аудитором (аудиторами), а також назву фірми або прізвище аудитора, який здійснював аудит. Це є свідченням того, що під час аудиту не було жодних обставин, які могли б призвести до порушення принципу незалежності перевірки. Незалежність міркувань аудитора - обов'язкова вимога об'єктивності аудиторського дослідження. Якщо цю умову порушено, аудитор не має права складати висновок про перевірену звітність, оскільки зібрана інформація не є достатньою і доказовою.

Адресат аудиторського висновку. В аудиторському висновку слід чітко зазначити, кому він адресований (акціонери підприємства, рада директорів суб'єкта господарювання, фінансові звіти якого перевіряються).

Вступ. Аудиторський висновок має містити інформацію про склад перевіреної звітності, дату її складання та звітний період. Слід також зазначити, що відповідальність за правильність складання звітності покладається на керівництво підприємства, яке перевіряється, а за обґрунтованість аудиторського висновку, складеного за цією звітністю, — на аудитора.

Опис обсягу аудиторської перевірки. В аудиторському висновку необхідно наводити опис характеру аудиторської перевірки. Цей розділ аудиторського висновку дає впевненість його користувачам у тому, що аудиторська перевірка здійснена відповідно до вимог українського законодавства та норм, які регулюють аудиторську практику і ведення бухгалтерського обліку, або у відповідності з вимогами міжнародних стандартів та практики.

У цьому розділі говориться, що перевірка була спланована і підготовлена з достатнім рівнем упевненості в тому, що фінансова звітність не має суттєвих помилок.

Під час аудиторської перевірки аудитор повинен робити оцінку помилок у системах обліку та внутрішнього контролю підприємства на предмет їх суттєвого впливу на фінансову звітність. При оцінці суттєвості помилок аудитор повинен керуватися положеннями МСА 320 "Суттєвість в аудиті". Далі зазначається, що аудитор використовував принцип вибіркової перевірки інформації і що під час перевірки він брав до уваги тільки суттєві помилки. Також дається інформація про принципи бухгалтерського обліку, які використовувалися на підприємствах у період перевірки.

Аудиторський висновок повинен містити дані про:

- використання аудитором конкретних тестів при перевірці інформації, котра підтверджує цифровий матеріал, на якому ґрунтується звітність;
- методологію обліку, яку використовувало керівництво підприємства, що перевіряється, при підготовці звітності в цілому та фінансових звітів зокрема.

Опис обсягу аудиторської перевірки може бути викладений приблизно так: "Ми провели перевірку відповідно до вимог нормативів аудиту, що діють в Україні, які передбачають, що вона планується і здійснюється з метою збирання достатньої інформації про те, що звіти підприємства, яке перевіряється, не містять суттєвих помилок, і склали за ними висновок про його реальний фінансовий стан. Застосовуючи тестування, ми перевірили інформацію, що підтверджує цифровий матеріал, на якому ґрунтується звітність. Під час перевірки було досліджено бухгалтерські принципи оцінки матеріальних статей балансу, використані керівництвом підприємства: оцінка основних засобів,

матеріалів, МШП тощо. Вважаємо, що зібрана інформація є достатньою для складання аудиторського висновку".

Висновок аудитора про перевірену фінансову звітність. Аудитор повинен підготувати чіткий висновок про перевірену звітність, відповідність її в усіх суттєвих аспектах Національним положенням (стандартам) бухгалтерського обліку та принципам обліку, що передбачені Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні".

Датою аудиторського висновку є день завершення аудиторської перевірки. У цей день аудитор зобов'язаний доповісти про результати керівництву підприємства, що перевіряється.

Підпис аудиторського висновку. Аудиторський висновок підписує від імені аудиторської фірми її директор або аудитор, який має сертифікат аудитора України відповідної серії. Аудиторський висновок рекомендується підписувати ім'ям аудиторської фірми, оскільки вона несе юридичну відповідальність за якість проведеного аудиту та згідно із Законом України "Про аудиторську діяльність" може бути позбавлена права на аудиторську діяльність Аудиторською палатою України у разі неякісного проведення аудиторської перевірки.

В аудиторському висновку вказується адреса дійсного місцезнаходження аудиторської фірми та код у реєстрі суб'єктів аудиторської діяльності. Ця інформація може розміщуватися як у кінці аудиторського висновку, після підпису аудитора, так і в матриці бланка аудиторської фірми.

Позитивний висновок

Позитивний висновок видається лише тоді, коли аудитор упевнений у тому, що фінансові документи готувалися правильно, на основі принципів обліку і контролю, що вони відповідають встановленим принципам, вимогам та інструкціям і за своїм змістом не суперечать відомим аудитору даним про одиницю, яка перевіряється, що в них відповідним чином розкриті всі питання, які стосуються фінансових документів.

Позитивний висновок надається клієнту тоді, коли, на думку аудитора, виконано такі умови:

аудитор отримав усю інформацію й пояснення, необхідні для цілей аудиту; надана інформація достатня для відображення реального стану справ на підприємстві; є адекватні й достовірні дані з усіх суттєвих питань;

фінансова документація підготовлена у відповідності з прийнятою на підприємстві системою бухгалтерського обліку, котра відповідає вимогам

українського законодавства; фінансова звітність складена на основі дійсних облікових даних і не містить суттєвих відхилень; фінансова звітність складена належним чином за формою, затвердженою у встановленому порядку.

Враховується також стан обліку та фінансової звітності підприємства. У позитивному висновку наводяться стверджувальні вирази, такі як: "задовольняє вимоги", "дає достовірне й реальне уявлення", "достовірно відображає", "знаходиться у відповідності з...", "відповідає".

Аудитори самостійно обирають форму викладення змісту перевірки, проте завершальна частина повинна відповідати вимогам МСА 700.

Позитивний висновок (існує безумовно-позитивна думка)

"...У результаті проведення аудиту встановлено: надана інформація дає реальне й повне уявлення про наявний склад активів та пасивів суб'єкта, що перевіряється. Система бухгалтерського обліку, яка застосовувалася на підприємстві, відповідає законодавчим та нормативним вимогам. Фінансова звітність підготовлена на підставі дійсних даних бухгалтерського обліку і достовірно й повно подає фінансову інформацію про Підприємство станом на 01 січня 200х року згідно з нормативними вимогами про бухгалтерський облік та звітність в Україні".

При нефундаментальній невпевненості видають також позитивний висновок. Його зміст, рекомендований МСА 700, наводиться нижче.

Позитивний висновок

(нефундаментальна невпевненість)

"...У зв'язку з неможливістю перевірки фактів, які стосуються, наприклад, неучасті аудитора в інвентаризації активів, неможливості підтвердити початкові залишки в балансі з причини того, що аудит проводився іншою аудиторською фірмою, а також із причини обмеженості інформації. Ми не можемо дати висновок про вказані моменти, однак ці обмеження мають незначний вплив на фінансову звітність та на стан справ у цілому.

Ми підтверджуємо те, що, за винятком обмежень, зазначених вище (або "які викладені у додатку № 1 до аудиторського висновку"), фінансова звітність у всіх суттєвих аспектах, достовірно і повно подає фінансову інформацію про Підприємство станом на 01 січня 200х року згідно з нормативними вимогами до організації бухгалтерського обліку та звітності в Україні".

Умовно-позитивний висновок

У деяких випадках аудитор не в змозі надати беззастережний висновок через певні обмеження. Виділяють дві категорії обставин, які впливають на обмеження: фундаментальна невпевненість і незгода.

Існують основні причини фундаментальної невпевненості: значні обмеження в обсязі аудиторської роботи у зв'язку з тим, що аудитор не може одержати всієї необхідної інформації й пояснення (наприклад, через незадовільний стан обліку), не може виконати всіх необхідних аудиторських процедур (наприклад, через обмеження у часі перевірки, які диктуються клієнтом); ситуаційні обставини, невпевненість у правильності висновків у конкретній ситуації (наприклад, подвійне тлумачення окремих пунктів українського законодавства, що може призвести до значних наслідків і загрози існуванню в майбутньому). Причини незгоди: неприйнятність системи обліку або порядку проведення облікових операцій; розходження в думках стосовно відповідності фактів або сум у фінансовій звітності даним обліку; фундаментальна незгода з повнотою і засобом відображення фактів в обліку та звітності; невідповідність чинному законодавству та встановленим нормам порядку оформлення або здійснення операцій.

Будь-яка фундаментальна невпевненість або незгода є підставою для відмови від надання позитивного висновку. Подальший вибір виду висновку залежить від рівня невпевненості або незгоди.

Незгода виявляється у разі неприйнятності облікової політики, при розходженні в думках відносно фактів чи сум у фінансовій звітності, незгоди щодо способів і ступеня розкриття фактів, при невідповідності їх законодавству та іншим вимогам. Незгода стає фундаментальною, якщо фінансова звітність у цілому, на думку аудитора, не відображає реального стану справ.

Невпевненість або незгода вважаються фундаментальними в тому разі, коли вплив факторів на фінансову інформацію, які викликали невпевненість чи незгоду, настільки значний, що це може суттєво змінити стан справ у цілому або в основному. Необхідно також урахувувати сукупний ефект усіх невпевненостей та незгоди на фінансову звітність.

За певних обставин аудитор висловлює умовну думку, тобто складає умовно-позитивний аудиторський висновок.

Умовно-позитивний висновок

(є фундаментальна незгода)

"...Під час проведеної аудиторської перевірки встановлено, що операції (дається перелік операцій або пишеться: "які викладені у додатку № I до аудиторського висновку") проведені з порушенням встановленого порядку. Проте зазначені невідповідності мають обмежений вплив на фінансову звітність і не змінюють загального фінансового стану

підприємства. Ми підтверджуємо, що, за винятком невідповідностей, викладених у додатку № 1, фінансовий звіт в усіх суттєвих аспектах достовірно і повно подає фінансову інформацію про підприємство станом на 01 січня 200х року згідно з нормативними вимогами до організації бухгалтерського обліку та звітності в Україні".

Наявність фундаментальної незгоди може призвести до подання клієнту негативного аудиторського висновку.

Негативний аудиторський висновок

"...У результаті проведення аудиту встановлено, що за звітний період підприємством були допущені суттєві порушення і перекручення (дається перелік порушень або пишеться: "які викладені в додатку № I до цього висновку"). Допущені порушення суттєво впливають на фінансову звітність підприємства і перекручують реальний стан справ. Фінансова звітність має суттєві перекручення і недостовірно подає фінансову інформацію про Підприємство станом на 01 січня 200х року, не виконані такі вимоги до організації бухгалтерського обліку та звітності в Україні (у стислій формі дається перелік питань, стосовно яких не виконані вимоги з організації обліку, або пишеться: "з питань, які наводяться в додатку № 1"). Таким чином, дані бухгалтерського обліку і фінансової звітності не дають достовірного уявлення про дійсний стан справ на Підприємстві, що склався на 01 січня 200х року".

Наявність фундаментальної невпевненості може стати підставою для відмови від надання аудиторського висновку.

У всіх випадках, коли аудитор складає висновок, який відрізняється від позитивного, він повинен дати опис усіх суттєвих причин його невпевненості й незгоди. Відмова від висновку виникає у разі невпевненості чи обмеження масштабу перевірки, які настільки фундаментальні, що аудитор не може дійти висновку про фінансові документи в цілому. Аудитор обов'язково вказує, з яких причин висновок не може бути складений.

Якщо аудитор відмовляється надати аудиторський висновок, він говорить про неможливість на підставі наведених аргументів сформулювати висновок про фінансову звітність підприємства.

Аудиторський висновок з відмовою від висловлення думки

"...У зв'язку з неможливістю перевірки фактів, які стосуються... (вказати факти), причин... (вказати причини), ми не можемо надати висновку про вказані моменти. Вищенаведені моменти істотно впливають на стан справ у цілому (в основному). Через відсутність достатніх аудиторських доказів ми не можемо видати об'єктивний аудиторський висновок про фінансову звітність, підготовлену станом на 01 січня 200х року."

Ці причини необхідно коротко навести в окремому розділі висновку до того розділу, де аудитор висловлює негативний висновок або дає відмову від надання аудиторського висновку. У цьому ж розділі можуть бути детальніше обґрунтовані моменти негативного характеру або даватися посилання на додаток до аудиторського висновку, де наводиться опис цих моментів. В останніх розділах висновку аудитор стисло формулює свій висновок стосовно достовірності й повноти фінансової звітності. Алгоритм вибору аудитором висновку показаний на рис. 4.8.

Звіт аудитора керівництву суб'єкта господарювання

У всіх випадках обов'язкового аудиту аудиторські організації зобов'язані готувати і надавати адресату письмову інформацію (звіт) аудитора керівництву (власникам) економічного суб'єкта, що перевіряється, за результатами проведення аудиту.

Дані, які містить письмова інформація аудитора, наводяться з метою доведення до керівництва суб'єкта господарювання, що перевіряється, свідчень про недоліки в облікових записах, бухгалтерському обліку і системі внутрішнього контролю, які можуть призвести до суттєвих помилок у бухгалтерській звітності і в порядку внесення конструктивних пропозицій щодо вдосконалення систем бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю економічного суб'єкта.

Аудиторська організація зобов'язана вказати в письмовій інформації аудитора всі пов'язані з фактами господарського життя економічного суб'єкта помилки і перекручення, які суттєво впливають на достовірність його бухгалтерської звітності. У письмовій інформації аудитора може надаватися будь-яка інформація, що стосується проведеного аудиту і фактів господарського життя економічного суб'єкта, яку аудиторська організація буде вважати доцільною.

Письмова інформація аудитора не може розглядатись як повний звіт про всі наявні недоліки. Вона стосується лише тих із них, які були виявлені в процесі аудиторської перевірки.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Яким нормативом передбачений порядок складання аудиторських висновків спеціального призначення?
2. Назвіть види аудиторських висновків.
3. Які основні елементи включає аудиторський висновок по результатам тематичного аудиту?
4. Що являють собою принципи бухгалтерського обліку?
5. Що являє собою узагальнена фінансова звітність?

6. В якому випадку аудитор визначає своє ставлення до дотримання підприємством окремих пунктів договорів?

7. Охарактеризуйте МСА 700?

8. Дайте характеристику модифікованим висновкам?

9. Порядок складання аудиторських висновків при виконанні завдань аудиту спеціального призначення та оцінка фінансової інформації?

10. Охарактеризуйте МСА 800?

11. Завдання з аудиту спеціального призначення?

12. Назвіть перелік основних елементів, які повинні бути включені до висновку аудитора щодо завдання з аудиту спеціального призначення?

13. Охарактеризуйте основні елементи аудиторського висновку щодо узагальнених фінансових звітів?

Рекомендовані літературні джерела:

Основні: [1, 2, 9, 10, 11, 42, 43]

Додаткові: [45, 47, 49, 60]

Інформаційні ресурси і Інтернет: [66, 67, 68]

Літературні джерела

Основні:

1. Дерев'яно С.І. Основи аудиту. Навчальний посібник.-К.: ЦУЛ, 2015.-328с.
2. Жидєєва Л.І., Колісник О.П. Саямон-Міхеєва К.Д. Аудит. Навчальний посібник. Університет ДФС України, 2019. – 312 с. – (Серія «На допомогу студентам УДФСУ») (18,1 д.а)
3. Ковальчук Т.М., Никифорак І.І. Облік і аудит : навч. посібник / Т.М. Ковальчук, І.І. Никифорак; за ред. Т.М. Ковальчук. – Вид. 2-ге, доп. та перероб. – Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. – 520 с
4. Пантелеєв В.П., Корінько М.Д. Внутрішній аудит: Навчальний посібник. За ред. В.О. Шевчука. Державна академія статистики, обліку та аудиту Державного комітету статистики України, К.: 2016. – 247 с.
5. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 1.01.2023 р., № 2258- VIII [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
6. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України в редакції від 1.07.2017р. №996-XIV. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

Додаткові:

7. Government Internal Audit Standards. HM Treasury Audit Policy & Advice. – April 2015. – 40 p.
8. Riabchuk, O., Panasiuk, O., Tarashchenko, V., Bilobrovenko, T., & Saliamon-Mikheieva, K. (2022). Problems and prospects of state financial control and analysis of local budget execution. *Scientific Horizons*, 25(11), 102-110
9. Saliamon-Mikheieva K.D. The role of consulting in development of the audit services market. / Saliamon-Mikheieva K.D., Saliamon V.P. // Approved by the Editorial Board for publication in the journal: "SworldJournal"- 2020- № 4
10. Біляченко О.Л. особливості контролю доходів кредитних спілок в Україні / О.Л. Біляченко, В.С. Здреник // Фінансовий простір. – 2015. – № 2. – с. 152–158.
11. Петрик О.А. Аудит: методологія і організація. Київ, КНЕУ, 2015 р. – 260с.
12. Саямон-Міхеєва К.Д. Особливості консалтингових послуг в аудиторській практиці [Електронний ресурс] /К.Д. Саямон-Міхеєва, В.П Саямон// Ефективна економіка : електронне наукове фахове видання.– 2017- № 10.
13. Саямон-Міхеєва К.Д. Ціна і цінність аудиторських послуг в Україні /К.Д. Саямон-Міхеєва, В.П Саямон// Економіки і держава.-2017.- №.6. ст 31-33.
14. Саямон-Міхеєва К.Д. Взаємодія незалежного та державного аудиту: міжнародний досвід та вітчизняні особливості./ Саямон-Міхеєва К.Д.// "Інтернаука". Серія: "Економічні науки"- 2020- №5/37.
15. Саямон-Міхеєва К.Д. Проблеми та напрями вдосконалення обліку, аудиту та аналізу фінансових результатів діяльності підприємства.

Економіка. Фінанси. Право. 2019. № 4. С. 22-25. Фахове видання, включене в міжнародну наукометричну базу: Index Copernicus.

16. *Салямон-Міхеєва К. Д. Особливості аудиту матеріальних витрат та собівартості продукції підприємства // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Економічні науки". - 2021. - №5.*

17. Стасишен М.С., Піча Ю.В. Основи аудиту (в схемах, графіках і таблицях). — Київ, Каравела, 2011 р.

18. Утенкова К.О. Аудит: Навч. посібник./ К.О. Утенкова.-К.: Алерта, 2019.-408с.

19. Чернелевський Л.М., Беренда Н.І. Аудит: теорія і практика: Навч. посібник.-К.: 2012, 560с.

Інформаційні ресурси Інтернет:

20. Кабінет Міністрів України[Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.kmu.gov.ua

21. Міжнародна федерація бухгалтерів[Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ifac.org

22. Сайт Спілки аудиторів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.spilka-audit.org.ua

23. Сайт Аудиторської палати України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.apu.com.ua

24. Сайт журналу Незалежний аудитор [Електронний ресурс]. – Режим доступу»: www.n-auditor.com.ua/ru

25. Сайт журналу Баланс [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.balance.com.ua

26. Сайт журналу Дебет-Креди [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.dtk.com.ua

27. Сайт Міжнародно інституту аудиту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.mia.kiev.ua